

**R. P. Georgii de Rhodes Avenionensis S. J. disputationum
theologiae scholasticae tomus ...**

Rhodes, Georges de

Lugduni, 1661

Qvæstio III. De virtute Iustitia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81987](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-81987)

corde. Deinde adiunctum habet illa sollicitudo affectum ad temporalia qui stare non potest cum amore supernaturalium, duo enim amores in uno se corde non capiunt. Contra hoc vitium plura dabunt Chrysost. Homilia 22. in Matthæum Augustinus l. 2. de serm. domini in monte, & interpres in citata loca Euangeli.

QVÆSTIO III.

De Virtute Iustitiae.

DE hac virtute moralium omnium virtutum Principe, neque pauca dicere facile est propter copiam materiæ, neque dici multa debent propter praescriptos breuitatis limites, medium, quoddam erit si neque de singulis omnia dixeris neque tamen vobis è singulis vel huc vel in morali omilero, quæ oœto videntur esse. Primo quidditas iustitiae ac iniustitiae, secundo propriæ species & partes iustitiae, tertio dominum prout est regula & obiectum iustitiae commutatiæ, quartò primus actus iustitiae commutatiæ qui est restitutio, quinto alter actus eiusdem iustitiae qui est contractus, sexto tertius actus quæ sunt iudicia, septimo actus iustitiae distributiæ propriæ, octauo virtutes iustitiae affines præsentim Religio.

SECTIO I.

Quæna sit propria quidditas Iustitiae ac Injustitiae.

Triplex acceptio iustitiae.

Certum est primo nomine (iustitiae) significari solere primo id omne quod recta ratione commensuratum est, & sic qualibet virtus & collatio virtutum appellari solet iustitia, beati qui esuriant & sitiunt iustitiam, id est virtutem, & rectitudinem. Secundò id quod legibus consentaneum est propter publicam utilitatem, quæ vocatur iustitia legalis. Tertiò id quod ponit aequalitatem cum eo quod strictè alteri debetur, seu cum iure alterius. Hæc est propria iustitia de qua sola loquimur, sed difficile est dicere quid sit ius illud quod adæquat iustitia.

Triplex acceptio juris.

Certus est secundò nomine (iuris) significari primo, legem & dictamen rationis, iubemus reddi vnicuique quod est ei debitum, sic enim dicitur aliud esse ius naturale, quod natura ipsa immobiliter præscribit, aliud posituum quod aliqua præscriptio authoritas increata vel creata, aliud ius gentium quod obseruatur apud omnes gentes, aliud ciuile quod authoritas Principis constituit, aliud Canonicum, quod instituit authoritas Ecclesiæ. Secundò significari opus alteri strictè debitum, v.g. restitutio alteri debitam. Tertiò, rationem & titulum ob quem strictè aliquid alteri debetur, & hæc est significatio iuris maximè propria, solēque definiri, legitima potestas ad rem aliquam aut functionem cuius potestatis violatio facit iniuriam, diuiditurque in ius ad rem, quod ipsam rem non habet deuinctorum, sed personam, in quam etiam dat actionem, & ius in re quod rem ipsam habet obligatam, in quam etiam dat actionem. His præmissis fine quibus intelligi non potest quidditas iustitiae, ut illa iunorescat plenissimè. Primo videndum est quale sit obiectum iustitiae tūm materiale tūm formale: secundò quænam sit propria definitio iustitiae, & quas conditiones illa exigit: tertio quid sit propriæ iniustitiae, & utrum illa volenti & consentienti fieri possit: quartò corollaria duo de iustitia Dei ad homines, & hominis ad Deum.

§. I.

Proprium obiectum Iustitiae tūm materiale, tūm formale.

Obiectum materiale circa quod versatur iustitia potest esse vel res aliqua externa, alteri debita vt pecunia, vel actio aliqua iusta quā nimur alteri tribuitur quod suum est: obiectum autem formale, seu ratio illa secundum quam actio illa externa respicitur à iustitia dicitur ab aliquibus esse ius, ab aliis aequalitas, ab aliis medium rei, ab aliis actionem iustum vt iustum, nominibus autem diuersis illi omnes rem eandem significant. Sed tota tamen difficultas est dicere quid sit illa actio iusta vt iusta, id est alteri strictè debita, est enim difficile dicere, quid sit aliquid esse strictè debitum alteri.

Ratio ergo dubitandi primo est, quia vitiosum est Prima dubitatio. definire iustitiam per ipsum ius, & ius ipsum definire per iustitiam, hic enim vitiosus est circulus, quando duo se invicem probant, & definiunt, sed si actio iusta vt iusta, sit obiectum iustitiae, sequitur quod ius includitur in definitione iustitiae, & quod iustitia includitur in definitione iuris, iustitia enim definiens quæ reddit alteri suum ius, & ius erit illud quod est alteri debitum ex iustitia. Imò hinc sequetur quod iustitia includeatur explicitè in sui definitione, quæ sic nūgatoria erit, & includet processum in infinitum; iustitia enim est illa quæ reddit ius, id est id quod strictè alteri debitum ex iustitia. Probatur quia, iustitia non potest explicari nisi per debitum strictum, quod est debitum iustitiae, quomodo enim aliter illud distingues à debito gratitudinis, à debito charitatis, & ab aliis debitis, quæ non sunt stricta debita, nisi dicas debitum strictum illud appellari quod violari non potest sine iniuria, id est nisi fiat contra iustitiam, ergo nō poterit definiti iustitia sine circulo vitioso, & sine pericolo principij.

Secundò videtur elici posse actus iustitiae sine actione vlla strictè debita, quia possum ex vera virtute iustitiae velle sibi soluere idem debitum quod prius solui, sicut possum obedire sibi implendo id quod præceptum est, v.g. plures audiendo Missas in die festo, tunc enim sibi pono, quod præceptum est: possum etiam pro eodem peccato sibi satisfacere, tūm quoad culpam, tūm quoad pœnam, quia nimur vt aliquod medium eligatur ad finem, non exigitur vt illud sit necessarium ad talen finem.

Dicendum tamen primo, proximum obiectum materiale iustitiae esse actionem iustum seu aequalem cū iure alterius, obiectum autem formale ipsam aequalitatem actionis cum iure alterius, sive actionem vt aequalē iuri.

Prima pars de obiecto materiali facilis est quia, illud Obiectum est obiectum circa quod actus elicitus virtutis versatur, quod homo iustus eligit & expedit, & in quo iustitia ponit suam mediocritatem immediate. Sed homo iustus non eligit & expedit res externas, sed actiones quibus illæ restituantur aut distribuantur; neque ponit mediocritatem in debito aut deposito, sed in actionibus illis quibus illa redundatur, ergo materia immediata iustitiae sunt actiones quibus redditur res aliqua debita, non autem res ipsæ debita.

Secunda pars de obiecto formali non est difficultior, quia iustum dicitur illud omne quod est aequalē formale. cum sua regula & mensura, sed ius quod quicunque habet, seu titulus propter quem alteri debetur, est regula & mensura actionis iustæ, tunc enim quisque dicitur iustè agere, cum tantundem alteri tribuit quantum ei iure debetur, ergo iustum est illud quod est aequalē cum iure alterius, hoc est obiectum formale iustitiae, ergo illud obiectum est aequalitas seu adequatio

§. II.

Propria iustitiae definitio & conditiones quas exigit.

EX his quae dixi de obiecto iustitiae facile colligitur, **D**efinitio iustitiae. quid censendum sit de ipsa definitione iustitiae, **I**ustitia. quae vulgo dicitur esse constans & perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi, id est virtus voluntatem inclinans & firmans ad perpetuam adequandum id quo alteri debetur vel conseruando ius alterius illatum, vel reparando illud si lassum sit. Controversia igitur tantum est de triplici conditione, que videtur sequi ex illa definitione. Prima est adaequatio iuris, secunda est debitum strictum, tertia est alteritas iuris.

Ratio dubitandi esse potest primò, quia si ad actum **P**rima dubitatio. iustitiae aut iniustitiae requiritur ut ius alterius sit adæquabile sequitur quod ille qui alterum occidit non peccat contra iustitiam, quia violat ius cui nihil potest ponere æquale, consequens autem illud est absurdum, ergo iustitia non necessariò respicit ius adæquabile.

Secondò, neque respicit ius perfectè alterum, **S**econda dubitatio. non requiritur ut ille cui iuste aliquid tribuitur habeat suppositum distinctum à supposito illius qui tribuit, sed non requiritur ut habeat suppositum distinctum; Christus enim ut homo satisfecit sibi ut Deo, ergo non requiritur ad iustitiam alterius iuris.

Dico secundò, ad omnem actum propriè dictè **C**onclusio. iustitiae requiri ut recipiat ius omnino strictum, adæquabile, perfectè alterum.

Prima pars de stricto iure, id est quod si non adæquatur fiat iniuria, & sequatur obligatio restituendi, patet ex dictis, quia per hoc iustitia distinguitur à pluribus aliis virtutibus quae respiciunt debitum morale, quod nimis si violetur fiat contra honestatem morum, sed non contrahatur obligatio restituendi aut satisfaciendi, sola vero iustitia essentialiter respicit debitum illud omnino strictum quod hanc nos descripsi: amicitia vero gratitudo, liberalitas, affabilitas, veracitas, quia ius huiusmodi non respiciunt, propterea recedunt à ratione propria iustitiae.

Seconda pars non est minus clara de iure adæquabile, quod nimis per actionem illam que ponitur à iustitia, ita exhaustur, ut nihil amplius sine iniustitia possit exigiri ab eo qui iuste agit. Ratio est, quia iustitia propria, illa est quae ponit æqualitatem, ergo æqualitas sit impossibilis est etiam impossibilis iustitia: & hanc ob causam deficiunt à vera ratione iustitia religio erga Deum, pietas in patriam & parentes, quia respiciunt ius inadæquabile, ut constabat ex sequentibus.

Tertia pars de alteritate iuris, significat esse necesse ad iustitiam, ut ille qui debet, & ille cui debetur habeant iura distincta, id est ut ille qui tribuit non sit dominus iuris, quod alter habet. Ratio ergo evidens, est, quia ius quod adæquat iustitia, est ius quod violari non potest quia fiat iniuria, sed si ille qui tribuit sit dominus iuris illius, cui tribuitur, non potest facere iniuriam illi cuius violatur ius, quia nemo facit iniuriam alteri quando disponit de re cuius est dominus, ergo ad perfectam iustitiam requiritur ut ille qui debet non sit dominus iurium alterius cui debet, id est requiritur alteritas iuris, & sane si abesse illa certè nec inueniretur adæquatio iuris, neque strictum debitum. Quia nemo potest ponere æqualitatem cum iure suo, alioqui simul sibi aliquid subtraheret, & aliquid adderet eodem tempore, quod implicit, sed qui ponere æqualitatem cum iure alterius eius iuris esset dominus ponere æqualitatem cum suo iure, ergo, nunquam ponit potest æqualitas ubi non est distinctio iurium. Sed neque debitum strictum reperiri

Iustitia defini-
nitur sine
vlo circulo.

quatio huius iuris. Deinde illa æqualitas est propriè medium illud rei quod Philosophus dicit esse obiectum iustitiae, cum alias virtutes solum respiciant medium rationis quod non est apud omnes idem.

Ad primam varia Respondent de Lugo, Turrianus, Hurtadus non reiencia est enim sane difficultum dicere quomodo definitio iuris non includat iustitiam & definitio iustitiae non includat ipsum ius, quod est haud dubie virtosum. Itaque respondeo ius & debitum strictum ita definiri ut nullo modo includat in sua definitione iustitiam, nolo enim illud ita definiri, ius, quod si violetur fiat contra iustitiam, sed ius seu debitum quod quoties violatur, producitur ex eo noua obligatio restituendi aut satisfaciendi, nam hoc in omni reperitur debito iustitiae, si enim occidisti si furatus es, si famam aut honorem violest, contrahis obligationem restituendi aut satisfaciendi. Si vero peccasti contra votum, contra gratitudinem aut amicitiam, nullam contrahis obligationem nouam restituendi.

Instabat,

committi etiam hic circulum quia hæc obligatio quæ contrahitur est obligatio iustitiae, ergo si definias debitum strictum illud ex quo nascitur obligatio restituendi, dicis debitum ex quo nascitur obligatio iustitiae: ergo iustitia definitur illa quæ adæquat debitum cuius violatio producitur obligationem iustitiae qui est verus circulus. Imò illa obligatio restituendi est debitum strictum, ergo cum definis debitem strictum dicis esse illud quod parit debitum strictum. Denique id est teneor restituere quia stricte debeo, & id est stricte debeo, quia teneor satisfacere, ergo hic committitur verus circulus.

Præcluditur.

Respondeo, nullum in iis omnibus esse circulum, quia quamvis obligatio restituendi orta ex violatione stricte debiti est quidem obligatio iustitiae, & debitum strictum, sed non ponitur in definitione nisi ut est noua obligatio & nouum debitum, sed tantum ut est noua obligatio seu nouum debitum abstrahendo ab eo quod sit obligatio iustitiae seu strictum debitum, violatio enim gratitudinis nostri partis ex se debitum nouum restituendi, sed hoc solius iustitiae proprium est. Denique fateor quod id est teneor satisfacere quia stricte debeo, & stricte debeo quia teneor satisfacere sed viuum est a priori, alterum est a posteriori, sicut rationabile & visibile se mutuo probant absque circulo vlo virtoso.

Solutio se-
cundæ dubi-
tationis.

Ad secundam Respondet de Lugo *disp. i. sect. 2.* dari posse verum actum iustitiae etiam postquam cessauit debitum modò illud præcesserit, probatque aliam virtutum exemplo præsentim obedientia, ac pœnitentia. Sed doctrina illa videtur difficilis, quia sic soluere aliquis posset debitum præteritum aut etiam possibile, neque debitum iustitiae strictum esset debitum. Itaque nec in obedientia, nec in pœnitentia & multo minus in iustitia verum est id quod habet argumentum qui enim audiuit in die festo vnū Sacrum non obedit audiendo secundum Sacrum, alioqui obediret etiam ille, qui non habet superiorem & cui nihil imperatur. Pro peccato formaliter non satisfacit, qui iam omnia exoluit, sed virtualiter solum satisfacit, qui ponit aliquid quo tolleretur debitum, si ablatum prius non esset. In virtute iustitiae multo minus id verum est, quia illa supponit ut dixi debitum quod violari sine iniuria non potest, unde medium illud secunda solutionis, non tantum non est necellatum, sed nec est vtile ad finem iustitiae.

reperiiri potest sine distinctione iurium. Quia strictum ius, ut dixi, est illud quod violati sine iniuria non potest, sed vbi persona cui aliquid debetur non habet ius distinctum à iure quod habet persona qua debet, implicat ut persona qua debet faciat iniuriam, & obligetur ad restitutionem, posito quod omittat id quod debet, ergo implicat ut vbi sit debitum strictum vbi non est distinctio iurium, quia ille disponit de re sua, ergo vbi non est distinctio iurium non potest reperiiri strictum debitum.

Solutio pri-
ma dubit.

Ad primam Respondeo illum qui occidit verè pecare contra iustitiam, quia licet in eodem genere nihil possit ponere æquale, ponere tamen potest aliquid æquale, imd superioris in diuerso genere.

Solutio se-
cunda.

Ad secundam Respondeo non requiri ut ille cui iuste aliquid tribuitur habeat suppositum distinctum à supposito illius qui tribuit, sed requiri ut habeat ius distinctum, vt ostensum est.

S. III.

Quidditas propria Iniuriae, & utrum iniuria fieri possit volenti & consentienti.

INiustitia definitio clara sine dubio est, ex definitione iustitiae hactenus tradita, est enim actus quo violatur ius alterius, ius autem definiebamus potestatem disponendi de re aliqua pro sua voluntate, hinc autem orta est vulgata difficultas utrum volenti & consentienti fieri possit vera iniuria.

Prima dubi-
tatio.

Ratio enim dubitandi est primum, quia si proprij iuris cesso impedit veram rationem iniuriae sequitur Christum & Martyres non esse paucos ullam iniuriam ab interfectoribus oblatas videlicet Christus quia ipse voluit, & martyres cesserunt etiam iure suo, condonarunt iniuriam, cum hoc sit opus virtutis perfectissime: dederitque consilium hoc Christus si quis te percutserit in dexteram maxillam prebe illi & alteram.

Secunda.

Secundò, si homo non possit aliquando iure suo cedere, certum est quod cesso iuris non impedit iniuriam, atque ita volens & consentiens illam patitur, sed in multis casibus non potest homo cedere iure suo, nam maritus adulterium vxoris sua volens, non cedit validè iure suo, si quis velit occidi, si clericus velit percuti grauter, qui pecuniam usurario soluit, non cedunt validè suo iure, & iniuriam patiuntur etiam volentes, sicut & pupilli qui tutore inuito cedit iure suo, inualida cesso est, neque tollit rationem iniuriae.

Tertia.

Tertiò, cum aliquis dicit cedo meo iure ille actus voluntatis videtur non habere aliud obiectum quam se ipsum, nam obiectum illius actus est obligatio, dico enim volo ut non obligaris, sed illa obligatio tua, realiter est voluntas mea, nam est id per quod formaliter obligaris, quod non est aliud quam voluntas obligantis, ergo cesso illa iuris habet seipsum pro obiecto.

Conclusio
negans.

Dico tertio, certum omnino esse quod volenti & consentienti non potest fieri propriè dicta iniuria, ita cum Aristotele s. Ethicorum cap. 9. docet S. Thomas quæst. 56. art. 5. est vulgaris illa regula 27. iuris in 6. quod scienti & consentienti non fit iniuria nec dolus, habeturque in e. Noluit 33. q. 5.

Probatio.

Ratio est, quia illud solum appellatur iniuria, quo alienum ius violatur, sed ius illius qui consentit nunquam violati potest, ergo nemo unquam iniuriam pati potest volens & consentiens:

probatur minor, facultas quam aliquis habet disponendi de re aliqua secundum suam voluntatem, nunquam potest violari per actum, quo non violatur eius voluntas, sed per actum quem ego volo non violatur mea voluntas, ergo per actum quem ego volo non violatur mea voluntas, ego per actum quem ego volo non violatur facultas, quam ego habeo disponendi de re aliqua secundum meam voluntatem. Confirmatur quia, sicut nemo potest confirmatio iniuriam inferre sibi, quia non potest habere voluntatem sibi contrariam, sic nec eam inferre potest alteri, nisi ille iam habeat talem voluntatem contrariam, eo autem ipso quod aliquis consentit non habet voluntatem contrariam, ergo nullus est qui consentiens iniuriam pati possit, aliqui patetur contra voluntatem, id quod patitur secundum suam voluntatem.

Ad primam Respondeo Christum & Martyres Solatio pri-
veram iniuriam paucos esse, quia quamvis cedere potuerint iure suo, nego tamen quod de facto cesse-
rint, non enim constat quod cesserint, neque ful-
set illa maior perfectio si cessarent, perficitus enim
est iniuriam & mortem pati, quam pati solam mortem. Aliud vero est condonare iniuriam, postquam illa est illata, alind cedere iure suo antequam illa in-
feratur prius illud fecerant Martyres non secundum, & ita est intelligendum consilium Christi, de pax-
benda persecuti altera maxilla.

Ad secundam Respondeo quod in omni planè ma-
teria potest homo cedere iure suo sufficienter ut
non patiatur iniuriam, quamvis plures sint ma-
teriae in quibus homo non possit ita iure suo cede-
re, vt illud sine peccato violetur qui volente ma-
rito committit adulterium cum ipius coniuge, peccat contra castitatem, contra reverentiam Sacra-
menti, contra iustitiam reipublica debitam, non peccat
contra iustitiam debitam marito. Qui volentem
interimit iniuriam Deo facit qui dominus est vita
hominum, & peccat vero peccato homicidij, sed
iniuriam illi quem occidit non facit. Qui volentem
Clericum percutit iniuriam facit ordinis clericali.
Qui volens usurias soluit alteri non patiut iniuri-
am, sed usurarius tamen verè peccat & tenetur
ad restitucionem ex defectu tituli, quia videlicet
rem non fecit suam. Si latroni occidere volentides
pecuniam, non facit illam suam, & tenetur red-
dere. De Pupillo eadem ratio est; volens enim non
patiut iniuriam, sed respublica ius habet vetandi
talem contractum qui propterea est irritus.

Ad tertiam, Respondeo negando voluntatem il-
lam quam sibi aliquis retinet, vel illo cedit, habere
se ipsam pro obiecto, nam obiectum huius voluntatis
non est obligatio actua, quæ est voluntas re-
tinentis aut cedentis ius, sed potius illud obiectum
est ipsum ius, vel propter perseverans vel propter de-
finens, ius autem est potestas legitima obtinendi
aliquid, & eius perseverantia est eius duratio. Si
ergo voluntas illius qui retinet ius, velit ipsum
ius & eius durationem, certè non vult suam voluntatem & voluntas eius qui cedit vult desitionem
illius iuris, non autem suam voluntatem. Sed de
hoc argumento quod pro condonatione peccati va-
let eodem modo, multa dicta sunt in Tractatu de
Pænitentia.

S. IV.

§. IV.

COROLLARIVM I.

De Dei Iustitia erga hominem.

Statutus
questio-
nis.

Hec est celeberrima illa questio quæ Scholam toties diuisit, stantibus pro parte tum affirmante tunc gante plurimis & magnis Doctoribus clarissimis Scripturæ ac Patrum testimoniis, ac demum gravissimis rationibus. Sed ex apera tamē ni fallor tota resolutio si conueniat de vocibus & de significacione iustitiae strictæ, ac propriæ, non enim dubium est, quin reperiatur aliqua iustitia in Deo non tantum metaphorica & imperfecta sed vera & perfectissima cuius munus est reddere integræ quod alteri aliquo modo debetur. Quæritur ergo tantum, utrum iustitia illa in Deo sit quæ idèo stricta dicitur, quia respicit debitum strictum, quod si non reddatur fiat iniuria obligans ad satisfactionem aut restitutionem, quibus ex verbis statim soluta videretur questio.

Prima dubitatio ex scripturis.

Ratio tamen dubitandi primò est, quia Scriptura & Patres veram iustitiam sapè Deo tribuunt. Primò enim dicitur Deum esse iustum in retributione præmiorum secundæ ad Timothetum 2. *Reposita est mihi corona, iustitia, quam reddit mihi dominus iustus index: cui enim, inquit Aug. l. de gratia & lib. arbit. c. 6. reddit coronā iustus index, si non donasset gratiam misericors pater.* Deinde Deus dicitur debitor Rom. 4. ei qui operatur merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum: qui enim, inquit Chrysost. in Psalm. 9. gratias Deo agit in supplicio, Deum sibi constituit debitorem, & Tertullianus l. de patient. quantum, inquit patientia licet ut Deum habeat debitorem, quod etiam dicitur in Concilio Araucano can. 18. *debetur merces operibus bonis si sunt, sed gratia procedit ut sunt.* Tertiò dicitur quod Deus iniustus esset, si non rependeret mercedem: Hebræorum 6. non enim iniustus est Deus ut obliuiscatur operis vestri & laboris. *Iniustus esset Deus* inquit August. lib. 4. contra Iulianum cap. 6. *Si ad regnum cœlorum non admitteret iustos.* Denique gloria dicitur merces, denarius diuturnus, depositum, quæ sunt nomina propriam iustitiam significantia, neque possunt solam significare fidelitatem, quia bonis operibus aliter Deus gloriam debet, quæ debeat illam pueris baptizatis, quibus gloria debetur ex fidelitate.

Secunda dubitatio.

Secundò, omnis perfectio simpliciter simplex est propriæ ac formaliter in Deo, huiusmodi est stricta iustitia, nam perfectio dicitur simplex quæ non habet admixtum ullam imperfectionem: sed conceptus iustitiae proprius nihil dicit aliud, quædam quod sit constans & perpetua voluntas reddendi cuique quod suum est, ubi non est illa imperfæctio, neque magis repugnat Deo quædam debitum fidelitatis, cum nullo argumento probari possit unum, quo non proberetur etiam aliud. Si enim dicatur primò, quod creatura habeat ius aliquod aduersus Deum, hoc non est absurdum, quia Deus dedit illi hoc ius quod potuit non dare, sicut per promissionem creatura sine dubio acquirit aliquod ius, quo Deus illam non potest priuare sine infidelitate. Deinde si dicatur secundò, quod Deus posset reddere se feruum creaturæ, quæ haberet in Deum idem ius, quod habet dominus in mancipium; idem dicam de fidelitate, Deus enim polliceri creature potest sua omnia obsequia & operationes. Denique si dicatur quod Dei dominium erit minus perfectum, quædam dominium patris in filium, & domini in mancipium: probari non potest, quia Deus verum habebit dominium sed ligatum, quale habet

Tom. I.

pater ad filium emancipatum, dominus ad seruum manumisum, nullo enim arguento potest probari quod Deus non potest nos emancipare.

Tertiò, tota ratio cur dicatur iustitia stricta non esse in Deo est quia Deus non esset dominus ^{tertia dubitatio} omnium iurum creaturæ, hoc autem non sequitur quia possunt eiusdem rei duo esse perfectè domini, nam eo instanti quo Petrus dat Paulo librum, ille liber est sub dominio Petri, quia nemo dare potest dominium quod non habet, sed Petrus eo instanti dat Paulo dominium, ergo Petrus illud habet. Sed & Paulus etiam dominium habet eo instanti quo illud accipit, effectus enim existit eo instanti quo producitur, & posset in eodem instanti dare librum illum Ioanni, & Ioannes Stephano. Neque dici potest hoc esse quidem verum pro uno instanti, non autem pro sequentibus in quibus dominium Petri destruetum est. Sic enim insto, sicut se habent Petrus & Paulus eodem instanti quo fit donatio, sic se habet Deus respectu hominis per totam æternitatem, sed Petrus & Paulus sunt domini eiusdem rei in instanti quo fit donatio, ergo per totam æternitatem Deus & homo possunt esse dominii eiusdem rei: probatur maior, idèo Petrus post instantis donationis non seruat dominium quod habebat in illo instanti, quia non seruat libertatem in illo instanti, patet enim quod non licet ei facere quod licebat in illo instanti, sed Deus per æternitatem seruat eandem libertatem quam habuit, quia cum respectu illius tota æternitas sit vincum instantis hodie illi liberum est, quod ab æterno fuit illi liberum, quia tota suppositio quæ facit ut necessarium amet, est amissæ ab æterno: ergo, &c.

Et ut videas quædam sit probabilis illa sententia, ^{Authores} nent illam sanctus Thomas lib. 1. *contra genit. cap. 93.* ^{buius sententiae.} *sed gratia procedit ut sunt.* Tertius alibi, quem communiter sequuntur Thomistæ, Deinde plures alij, quos citant & sequuntur Suarez tom. 1. in 3. pari. disp. 4. scđ. 1. & in variis opusculis. *Rebellus de obligationibus iustitiae lib. 1. quest. 4.* Valentia, Raguza, Hurtadus, Tannerus, Arriaga.

Dicendum tamen est quartò, nullam esse in Deo ^{Conclusionis negativa.} iustitiam strictè sumptam, secundum totam suam rationem essentialiæ. Ita docent Scotus, Durandus, Bonaventura, & alij recentiores fecundum omnes quos refert Vasques prima parie disp. 85. & 86. prima 2. disp. 223. 3. part. d. 7. Lessius Molinæ, De Lugo, Lorca, Medina, Osorius, & sanè constat S. Thomam loquii de iustitia solidum latè sumpta & inadæquata, iustitiam vero commutatiam negare.

Ratio autem est, quia si debere posset aliquid homini ex iustitia non esset perfectissime Dominus omnium iurum creaturæ cui strictè aliquid deberet, quod consequens est manifestè falsum: probatur major ut milii quidem videtur clarissime: tunc Deus non est perfectè dominus creaturæ, & omnium eius iurum quando est aliquid ius in creatura cuius Deus non est dominus; sed si Deus obligatur homini stricto debito, est aliquid ius in creatura aduersus Deum cuius Deus non est dominus, ergo si Deus deberet aliquid homini ex iustitia, Deus non esset dominus omnium quæ sunt in homine. Prob. minor, tunc est in homine aliquid ius cuius Deus non est dominus, quando est aliquid ius quod Deus non potest reuocare, nec de illo disponere, sed si obligaretur homini ex stricta iustitia esset in homine aliquid ius quod Deus non posset reuocare, nec de illo disponere, si enim illud reuocaret, vel de illo disponeret faceret iniuriam homini, & teneretur restituere ac satisfacere.

Vnde ergo argumentum, nemo est perfectè dominus rei de qua si disponat faciet iniuriam alteri gumenum & tum.

QQQq

& obligatur illi satisfacere, sed si Deus disponeret de illo iure creaturæ facaret illi iniuriam, & tenetur ad restitutionem, haberet enim homo ius agendi contra Deum & repetendi rem illam suam, quam Deus cum iniuria usurpat, ergo Deus non est Dominus illius iuriæ creature. Probatur maior, nemo potest obligari ad restitutionem, nisi quando usurpat rem non suam, sed si Deus strictè obligare ex iustitia, faceret homini veram iniuriam, & obligaretur restituere, ergo usurpat rem non suam, ergo res illa non erat Dei quod nemo dixerit, quomodo enim non indignum est Deo dicere quod si disponeret de aliqua re mea, obligaretur mihi satisfacere, tunc enim illa res ita esset mea vt non esset Dei, quia nemo disponens de re sua facit iniuriam alteri, vt videtur per le notum.

Prima
causio.

Respondent aduersarij primò, quod Deus debens aliquid ex iustitia non amittit dominium perfectum, sed tantum illud ligat, constat autem quod dominium perfectum esse potest ligatum, cuiusmodi est dominium coniugis in corpus alterius etiam post votum castitatis.

Sed contra, ille qui habet dominium perfectum aliqui rei, sed ligatum non facit contra iustitiam, nec tenetur ad restitutionem si disponit de illa re cuius habet dominium ligatum, maritus enim post votum castitatis non peccat contra iustitiam si violat votum, si comedis die veneris gallinam tuam, peccas contra temperantiam non contra iustitiam. Pupillus qui de suis rebus disponit non peccat contra iustitiam, quamvis dominium habeat ligatum: sed si Deus deberet aliquid homini ex iustitia, non posset sine iniuria violare illud ius, ergo non haberet in illam rem dominium etiam ligatum. Nam habere dominium ligatum, est posse quidem sine iniustitia illa re vti, sed non posse tamen honestè vti, sed Deus de illo iure non posset etiam iuste disponere, ergo non haberet dominium illud ligatum.

Instancia.

Dices, possum voluntariè alteri concedere usum rei meæ, quâ deinde non potero sine iniustitia vti, ergo potest dominium esse ligatum, quo tamen non potero vti iuste.

Respondeo dominium in eo casu non esse ligatum duntaxat, sed esse imperfectum, quia quando concessisti alteri dominium rei tuae, abdicasti à te partem dominij, cum enim re illa non amplius possis sine alterius iniuria vti, non potes esse perfectè illius dominii.

Altera
causio.

Respondent aduersarij secundò, Deum esse posse perfectè dominum creaturæ cui obligabitur ex iustitia, quia simpliciter & absolutè potest disponere de illius iure, quamvis ex suppositione sua promissionis non possit de illa disponere, sicut Deus nunc est perfectè liber in his quæ facit, quamvis ex suppositione quod decreuerit facere, non possit non facere, cui igitur necessitas ex suppositione stare potest cum libertate, non potest autem stare cum perfecto domino.

Sed contra, quia certum est quod ad tollendum dominium præsens, sufficit suppositione aliqua præterita liberè posita, qua efficitur vt nunc disponere non possim de illa re, si enim liberè mihi heri tradidisti librum, etiam si persueres in eadem voluntate per annum integrum, non es tamen dominus libri, quamvis vti non possim eo libro contra tuam voluntatem. Sed Deus heri posuit suppositionem, ex qua sequitur vt non possit vti aliqua re sine mea iniuria, ergo quamvis iterum eamdem ponat suppositionem, non seruat tamen dominium in illam rem, nam ad dominium se habet omnino per accidens quod seruat eundem actum, & non possit non seruare

semper enim valet quod dixi, Deus nanc ex suppositione non potest de re illa, & de meo iure disponere, & si disponeret teneretur restituere, faceret quæ veram iniuriam, ergo usurparet rem non suam, atque ita ex illa suppositione præterita non est dominus, redit enim primum argumentum, Deus non manet dominus illius iuriæ, quod nunc simpliciter non potest reuocare, nec de illo disponere, nam illud est impossibile simpliciter, quod est impossibile ex suppositione præterita quæ reuocari non potest, alioquin dici posset, quod nunc Iuda peccatum potest non esse. Confirmatur quia ille qui rem vendit, aut cedit iure suo, ponit liberè suppositionem ex qua impeditur perseverantia dominij, ergo ad ablationem dominij sufficit necessitas ex suppositione præterita.

Instabis primò, necessitas ex suppositione non sufficit ad tollendam libertatem, ergo neque sufficit instantia, Prima ad tollendum dominium, nam etiam libertas Domini quoddam est.

Respondeo suppositionem præteritam satis omnino esse ad tollendam libertatem presentem, & dominium præsens, nunquam enim potes nunc, heri non peccasse. Deus nunc liberè vult ex parte actus totum quod voluit ab eterno, quia idem actus Dei manet, quantum est ex parte Dei, non manet idem ex parte obiecti, nam creatio mundi verbi gratia nunc, non est Deo libera.

Instabis secundò, Deus nunc dat idem, quod dedit heri, alioquin mutatur, ergo nunc habet dominium illud quod prius habuit, nemo enim dat quod non habet. Secunda instantia,

Respon. distinguendo antecedens, Deus nunc dat id quod dedit ex parte actus interni, concedo, quia eundem actum habet: ex parte obiecti & effectus externi, nego, quia non dat nunc formaliter, idem dominium quod dedit, sed tantum confirmat illam donationem, & ad summum, dat virtualiter.

Vides ergo solidam esse argumentationem allatam, quod si Deus strictè aliquid debet, certè non est dominus totius iuriæ quod est in creatura. Nemo enim facere potest iniuriam vrendo re sua, si Deus strictè debet, faceret iniuriam creatura disponendo de illius iure, ergo non est dominus illius iuriæ. Valletque argumentum etiam posito quod duo possent eiudem rei esse domini simul & semel: nam semper verum est dicere si Deus est dominus huius rei, non faciet iniuriam alteri vrendo re illâ, quantuncunque tu illius sis dominus. Alia omitto argumenta plurima, quibus assertio posita confirmari potest, verbi gratia quod Deus fieri posset verum mancipium creaturæ, cui ex iustitia seruire deberet, vt recte virget De Lugo. Sed sufficiens est ratio allata, quæ viderit alias omnes includere.

Ad primam Respondeo, illas omnes Scripturas vbi Deus dicitur iustus, debitor, &c. non significare nisi quod in Deo est iustitia secundum quid, & inadæquatè, quatenus ex promissione sua Deus debet moraliter præmium operibus bonis, & illud tribuet etiam omnino æquale. Si autem non redderet effec*solutio*
prima du-
bitationis.
tum iniustus iniustiæ secundum quid, & inadæquatæ, quæ tollit æqualitatem cum debito morali, non cum debito stricto. Fatoe igitur esse in Deo iustitiam omnino propriam, & non tantum metaphoricam, sed nego illam esse iustitiam strictam, quæ respicit debitu*solutio*
prima du-
bitationis.
m*vergo*

Quod additur non posse Scripturas illas intelligi de solo debito fidelitatis, debet distingui, alia enim est fidelitas gratuitæ promissionis, alia fidelitas promissionis remuneratoria, includens pactum onerosum: prima fidelitas non vocatur iustitia, per quam gloria tanquam hereditas redditur pueris baptizatis, altera vero

verò fidelitas, est iustitia secundum quid, non autem simpliciter, quia includit pactum onerosum ei cui aliquid retribuitur, ex ea fidelitate retribuitur præmium bonis operibus.

Solutio se-
cunda du-
bitationis.

Ad secundam dictum est, quomodo iustitia stricta secundum rationem adæquatam, non sit perfectio simpliciter simplex, cum tollat rationem perfecti dominij; quam non toller debitum fidelitatis.

F Solutio
tertia.

Ad tertiam satis etiam videtur ostensum quod Deus, & creatura non possunt habere simul eiusdem rei verum & independens dominium, immutabilitas enim diuinæ voluntatis, se habet purè per accidens ut ostendi. Et denique si Deus manerer dominus rei cuius etiam homo haberet dominium, Deus non faceret iniuriam homini disponendo de re illa, ergo non obligaretur homini ex iustitia.

Argumen-
ta leuiora.

Addi solent alia quædam minoris momenti argumenta; verbi gratia quod Deus non sit dominus omnis operationis humanæ, cum non sit dominus peccati, neque possit illud exigere: quod Deus ex satisfactione Christi amiserit ius retinendi peccatum: videtur sequi quod, qui lædit meum ius, lædit etiam ius Dei, & sic peccat dupliciter. Sed hæc omnia sunt leuissima, quia Deus est verè Dominus peccati, quod destruere potest, & punire, non potest autem illud exigere, quia illud odit, non quia faceret iniuriam alicui si illud exigeret. Quamvis esset verum quod Deus ex satisfactione Christi totum amiserit ius, quod habebat ex peccato, sed nos tamen nullum acquisuimus ius in ipsum Deum. Sed neque Deus per satisfactionem Christi vnum ius amisit, ut dicitur statim. Qui lædit meum ius, lædit etiam ius Dei, neque tamen peccat multipliciter, quia hæc est generalis circumstantia cuiusvis peccati, unde neque auger numerum neque speciem peccati, ut alias probauit.

§. V.

COROLLARIUM II.

De Iustitia hominis erga Deum.

Status con-
trouertit.

Dixi Deum non posse strictè obligari aut debere aliquid homini, atque adeo non esse perfectam iustitiam in Deo ex defectu stricti debiti: nunc difficultius est dicere utrum homo ex perfecta illa & stricta iustitia, obligetur & debeat Deo, quia non potest illi deservi strictum debitum.

Prima du-
bitatio.

Ratio enim dubitandi primò est, quia si homo in iis quæ strictè Deo debet, potest adæquare ius Dei, potest esse perfecta & stricta iustitia hominis ad Deum, solus enim defectus æqualitatis tollere potest illam iustitiam, non autem defectus debiti, sed potest homo in multis adæquare id quod Deo debet, nā v.g. si voulisti Deo dare pauperi nummū, solvas autem nummū, nihil à te ratione voti exigere potest Deus, ergo ex ea solutione nummi, adæquasti totū ius quod Deus acquisiuit ratione voti. Deinde postquam creatura totum persoluit quod potest, nihil aliud ab ea exigere potest Deus qui non potest aliquid exigere impossibile, ergo tunc illa totum adæquat ius Dei. Vnde confirmatur, quia quando debitor non potest solvere totum quod debet, verum tamen elicit actum iustitiae soluendo quantum potest, ergo ad actum iustitiae non requiritur iuris adæquatio sed sufficit quod reddatur totum quod reddi potest.

Secunda
dubitatio.

Secundò quicunque strictè aliquid Deo debet, obligatur Deo ex iustitia, homo debet strictè Deo, nam debere strictè non aliud est quam ita debere ut si non reddatur obligeris ad restitutionem aut satis-

Tem. I.

factionem, homo si non reddat qua Deo debet verè peccat, & tenetur satisfacere, igitur homo strictè Deo debet.

Tertiò non videtur dubium, quin Christus adæquaret totum ius Dei ortum ex peccatis, tunc enim ius creditoris adæquat, quando plus restituitur quam fuerat ablatum, sed Christus plus Deo restituit satisfaciendo, quam ablatum ei fuerat per peccatum, quia eius satisfacio superat infinitè debitum peccati, ergo adæquavit totum ius Dei quod erat ortum ex peccato seu totum quod Deus exigere poterat ratione peccati. Deinde argumentor, quia totum ius Dei, est illud quod ortum est ex peccato, Christi meritum maius est peccato, ergo est maius iure quod Deus habet propter peccatum. Denique Christus imo quilibet homo, est vere dominus omnium suorum actuum liberorum, ergo liberè potest de illis disponere, ergo illos negare potest vel reddere, ergo Christus potuit adæquare per illos actus aliquod Dei ius.

Dicendum nihilominus est quinto, nullam dari hominis ad Deum strictam iustitiam qualis inter creaturas versatur, sed iustitiam quandam superiorē omni alia iustitiā. Ita censem Doctores omnes citati pro iustitia Dei ad homines, quibus ex parte videtur dissentire De Lugo.

Ratio tamen ex superiori conclusione deduci facile potest, quia vbi ius creditoris ita est essentialiter inadæquabile, ut nulla pars eius extingui possit per vnum actum debitoris, ibi esse non potest prefecta iustitia, sed ius Dei ad hominem, seu id quod homo debet Deo ita est essentialiter inadæquabile, ut nulla pars eius per vnum hominis actum extingui possit, ergo non datur iustitia villa stricta hominis ad Deum. Maior videtur certa quia iustitia ex proprio suo munere virtus illa est quæ ita ponit æqualitatem cum iure alterius, ut sine iniuria-nihil amplius possit exigi, id est per quam ita debitum extinguitur, ut non possit amplius exigi quod datum est, tunc autem implicat exerceri actum iustitiae, quando nulla ponitur æqualitas per quam extinguitur aliquid ius, nam adæquare alterius ius, est ponere id quod ipse ratione iuri exige poterat, & quo posito, non potest amplius idem exigi: non ergo ad propriam iustitiam sufficit strictum debitum, quod violari sine aliqua iniuria non valeat, sed requiritur ut ius illud adæquari & extingui possit, saltem secundum aliquid sui per actionem iustitiae, quæ non dicitur iusta, nisi quia est æqualis cum iure.

Minor ergo probatur quia tunc ius est essentialiter inadæquabile, quando nihil potest reddi, quo extinguitur minima pars debiti: sed creatura nihil potest Deo reddere, quo extinguitur minima pars debiti creatura erga Deum: quia tunc non extinguitur pars villa debiti, quando sine iniuria facta creaturæ, Deus potest semper idem & semper plura exigere à creatura: sed quidquid creatura Deo reddat, potest Deus sine iniuria debitum idem exiger, vel etiam exigere plura, vel eodem titulo vel ex aliis titulis innumeris, habet enim dominium infinitum & universalissimum in omnia bona & iura creaturæ, de quibus disponere potest sine villa eius iniuria, ergo nulla pars debiti creatura vñquam extinguitur. Minor est evidens; quia qui perfectum habet dominium in omnia iura creaturæ, non potest illi vñquam facere iniuriam, ergo quidquid accipiat, aut quidquid exigit, à creatura potest sine iniuria plura semper & plura exigere, non solum aliis titulis sed ex eodem etiam titulo. Vnde

Secundò argumentor, quia si non datur perfecta iustitia Dei ad homines sequunt etiam non dari perfecta iustitiam.

QQQq 2 iustitiam

676 Disp. V. De Virtutib. Quæst. III. Sect. I.

iustitia hominis ad Deum. Probatum autem est, nullam dari strictam iustitiam Dei ad homines, ergo neque illa datur perfecta iustitia hominis ad Deum. Probatur maior ut sit iustitia hominis ad Deum, necesse omnino est ut homo eliciens actionem iustum, & æqualem cum iure alterius, extinguat debitum quod habebat prius, sed si non detur iustitia Dei ad homines, homo non potest extinguere illud quod debebat Deo, ita ut Deus sine iniuria non possit illud exigere: implicat ut creatura ius aliquod obtineat in Deum, ita ut nihil amplius ab ea possit exigere sine iniuria, ergo si non datur iustitia Dei ad homines, implicat ut detur iustitia hominis ad Deum. Confirmatur quia tunc non extinguitur debitum, seu non adæquat ius cum nihil creditori redditur, quod aliis titulis non sit sub eius dominio, & quod aliis titulis non possit creditor exigere: sed creatura nihil Deo reddit, quod alias titulis non sit sub Dei dominio, & quod Deus aliunde non possit exigere, ergo &c.

Iustitia.

*Solutio
primæ du-
bitationis.*

Dices, Deus non potest exigere pœnitentiam, nisi posito peccato. Respondeo hoc esse verum, quia pœnitentia est in se ipso impossibilis sublatu peccato: sed posito peccato, potest Deus exigere pœnitentiam, non acceptando illam ut satisfactoriam, unde homo per pœnitentiam non acquirit strictum ius ut Deus delect & remittat peccatum. Vnde.

Ad primam Respondeo, absolutè negando quod creatura possit aliquando adæquare aliquod ius Dei id est extinguere aliquod debitum acquirendo aliquod ius in ipsum Deum, ut amplius pro eodem debito nihil possit repetere sine iniuria: quidquid enim Deo reddas non faciet iniuriam tibi, si rursus eodem vel alio titulo idem repeperet; verbi gratia vouisti dare nummum pauperi, potest Deus sine iniuria iterum à te repetere nummum eundem, non solum aliis titulis, sed etiam titulo voti, quia tibi non faciet iniuriam si velit ut iterum solvas idem votum, cum per illam solutionem voti nullum acquisueris ius, ut Deus non à te repeatat iterum eandem solutionem voti: præter quam quod potest etiam infinitis aliis titulis, idem illud exigere, ut quantuncunque solvas quod debes, semper tamen debebas, quod soluis.

Deinde illud antecedens debet distinguiri, quando persoluit homo totum quod potest, nihil aliud Deus ab eo potest exigere, distingo inquam, nihil exigere potest ex defectu dominij quod sit in Deo, ino ita ut si exigeret faceret iniuriam, negatur antecedens, non potest ex defectu potestatis, quæ homini desit, conceditur. Sicut si debeam Titio centum nummos, neque tamen illos habeam, certè Titius non potest exigere, non ex defectu iuris sui, sed ex defectu meæ potestatis. Igitur obseruandum hic diligenter est, quod adæquare ius non est ponere rem æqualem rei quæ debetur, sed est ita illam rem ponere, ut extinguatur ius quod prius erat.

*Solutio
secundæ.*

Ad secundam Respondeo exigi essentialiter ad actum iustitiae, ut ponatur aliqua æqualitas nam iustum, & æquale idem sunt, ad eo ut si non possis adæquare totum ius alterius, & illud extinguere, debebas tamen extinguere saltem aliquam eius partem: ideo inter homines quando debitor solvere totum non potest quod debet, tenetur ex iustitia solvere id quod potest, quia tunc extinguat saltem aliquam partem debiti, si autem Deo satisfacias nullam debiti partem extinguas, quia Deus iterum illud posset sine iniustitia exigere, id est iustitia illa ex qua Deo debes sublimior est quam hominum iustitia inter se: Negauit videlicet quod ad strictam iustitiam sufficiat debitum strictum, quia requiritur præterea iuris alteritas, & adæquabilitas. Concedo igitur quod homo strictissi-

mè Deo debet, sed negatur tamen præterea quod reddere Deo possit aliquid ex iustitia stricta, cum non possit acquirere ius nullum in Deum, sub cuius dominio totus est cum omnibus suis iuribus.

Ad tertiam Respondeo, satisfactionem Christi non fuisse rigorosam ex iustitia, cum ab illo rigore multis ex capitibus deficiat, ut tercia parte probandum est, quia scilicet Christus quartenus homo non erat sui iuris, sed secundum se, & secundum sua omnia iura erat res Dei: unde fiebat ut omnes eius satisfactiones, licet infiniti essent valoris, posset Deus aliis titulis exigere, neque tenebatur eas acceptare ad remittendum peccatum, sed sine iniuria poterat illud non remittere, quantumcumque Christus pro illorum remissione laborasset. Fateor itaque minimam Christi satisfactionem fuisse condignam, æqualem, & superabundantem pro infinitis peccatis ac plus exhibuisse Christum quam merebatur ipsum peccatum, sed negandum est quod Christus adæquauerit totum quod Deus poterat exigere sine iniuria, nam hoc esse falsum probant omnia quæ dixi, Christus enim fuisse sui iuris, defuit ergo Christo adæquatio divini iuris, quod per actum Christi extinguetur. Distinguitur igitur illa maior, tunc adæquatius creditoris quando tantum restituitur quantum fuerat ablatum, si ille qui restituit sit sui iuris, ita ut acquirere possit aliquod ius aduersus eum cui restitutus concedo: si non sit sui iuris nego, quia tunc creditor, aliis titulis poterat exigere illud idem quod accipit, neque obligatur ex iustitia ad non repetendum debitum: satisfactione Christi quantumcumque fuerit condigna, & maior debito peccati, non adæquauit tamen præterea ius Dei, quia quantum pretium esset maius debito peccati, tamen ille qui exhibebat non erat capax iuris nullius aduersus Deum.

Instabis primò, cum datur æquale adæquatur debitum, Christus dedit æquale, ergo adæquauit debitum,

*Prima ius-
stantia.*

Respondeo, cum eadem distinctione, cum datur æquale ab eo, qui est sui iuris, qui scilicet potest acquirere ius aliquod aduersus creditorem concedo: cum datur æquale ab eo, qui non est sui iuris neque potest acquirere nullum ius aduersus creditorem, negatur maior. Dico enim quod iustitia necessaria est ad alterum qui sit sui iuris, si enim omnia iura debitoris, sint ipsius creditoris propria, nunquam adæquare potest ius creditoris obligatio illum ex iustitia ad nihil repetendum amplius. Aliud ergo est dare æquale pro debito, aliud adæquare ius; primum fecit Christus, non fecit secundum, quia non erat sui iuris, nec obligabat Deum ex iustitia, ex defectu iuris in ipsum Deum.

Instabis secundò totum illud ius Dei ortum est ex peccato, Christi meritum maius est peccato, ergo est maius iure quod habet Deus propter peccatum.

*Secunda ius-
stantia.*

Respondeo, verum quidem esse, quod ius illud Dei ortum est ex peccato, sed ita tamen, ut si ius supremi Domini, qui pluribus aliis titulis actus nostros possit exigere, vel etiam idem exigere possit iterum sine iniustitia. Illud ergo argumentum non est in forma, cuius conceduntur major & minor, negatur consequentia, Christi enim meritum maius est peccato, sed non est maius iure, quod ortum est ex peccato, quia illud est ius supremi Domini, quod nunquam extingui potest ab eo qui nullum ius acquirere potest, aduersus supremum Dominum.

Instabis tertiod, postquam Deus remisit peccatum, extinguitur in eo ius odio habendi peccatorem, ergo per satisfactionem extinguitur, & adæquatur ius Dei.

*Tertia ius-
stantia.*

Respondeo, distinguendo antecedens, postquam Deus remisit peccatum, extinguitur in eo ius odio habendi

habendi

habendi peccatorem, extinguitur ex iustitia nego, ex fidelitate concedo. Vnde negatur consequentia, quia satisfactio non extinguuit ius Dei, sed Deus liberaliter illud remittit, obligando se ipsum ex fidelitate ad non odio habendum, neque puniendum.

Quod addebat Christum fuisse dominum suorum actuum liberorum distinguendum est, Christus & quilibet homo, ita est dominus suorum actuum liberorum, vt Deus non possit illos exigere imperando illos prout voluerit, & ad eos obligando, negatur, ita vt non possit ad illos necessitate concedo: Si enim sunt liberi certum est quod necessitas in illos non cadit, sed est tamen certum quod possunt a Deo supremo domino imperari.

Iustitia eiusdem ad se ipsum.

Iustitia patris ad filium.

Dominii ad seruum.

Ex quibus omnibus facilè colligi potest, quænam sint aliae personæ inter quas reperiri potest iustitia & iniustitia. Primo, enim eiusdem ad se ipsum, nunquam esse potest iustitia, quia omnis iustitia est ad alterum iure distinctum, alioqui facere sibi posset aliquis iniuriam, & teneretur sibi satisfacere. Secundo, patris ad filium, vt filium, & vicissim filij ad patrem, vt patrem, non potest esse vera iustitia; sensu est quod pater in ijs quæ ita debet specialiter filio, vt non debeat nisi filio, iniustus esse non possit, sed tantum peccet contra pietatem, debet verbi gratia illum vt sic alere, educare, gubernare, &c. filius autem debet patrem colere, amare, obedire, alere in necessitate: illa si non præstiterit pietatem violat non iustitiam, propter allatam sèpe rationem, quia iurium alteritas ad iustitiam requisita, non inuenit inter patrem & filium vt sic, cum omnia iura filij vt filij, sint sub dominio patris, atque adeo pater, non reddens filio ea quæ ipsi debet vt filio violat ius cuius est Dominus. Neque obligatur restituere, & contra Filius reddens Patri quæ debet illi vt tali, non adæquat illius ius extinguendo illud, & acquirendo ius in patrem; ijs vero quæ pater & filius debent cuilibet homini, verbi gratia non occidere, non adinire famam, potest Pater peccare contra iustitiam in filium, & filius in patrem, quia pater non est dominus iurium filij vt hominis. Tertio, eadem omnino ratio est serui ad dominum, & domini ad seruum vt sic, quia serui vt sic totus cum suis iuribus est domini. Vnde in ijs quæ dominus debet seruo vt seruo, iniustus esse non potest, sed crudelis, in ijs quæ debet illi vt homini, id est quæ cuilibet debet homini vera est iustitia, quia est distinctio iurium.

SECTIO II.

Quænam sint propria Species, & partes iustitiae.

S. Thomas quæst. 61.

Tria genera partium.

Tria distinguebam, initio disputationis, genera partium, quas sigillatim in iustitia nunc inquiero. Illæ nimurum partes erunt essentiales & subiectivæ, quæ totam eius rationem participabunt, æqualitatem perfectam, debitum strictum, & distinctionem iurium: Potentiales quæ ad alterum quidem sunt, sed non totam iustitiae essentiam participant, eo quod vel non ponant perfectam æqualitatem, vel non resipiant strictum ius: integrales illæ sine quibus iustitia non potest obire integrè suum munus. De illis tribus vi distingue dicam, primo videndum est utrum iustitia diuidatur in commutatiuam & distributiuvam, tanquam in partes essentiales & proprias species, secundum utrum sint aliae præterea partes essentiales iustitiae, tertio de reliquis partibus.

S. I.
Vtrum adæquate diuidatur iustitia in commutatiuam & distributiuvam.

Prima & celeberrima iustitiae diuisio in commutatiuam & distributiuvam tanquam in partes essentiales adæquate diuidentes iustitiam in veras species habetur a Philosopho, s. Ethicorum cap. 2. 3. & 4. defenditurque communiter a Theologis cum S. Thoma quæst. 61. Sed fuit tamen haecenus difficile inuenire in quo illæ propriè differant, & quomodo diuersam participant rationem iustitiae. Iustitia vide-licet commutatiua definitur illa, quæ versatur in commercijs hominum, ponendo in illis æqualitatem arithmeticam cum iure stricto, & priuato, quod quisque habet: Distributiua iustitia illa est, quæ versatur in distributione bonorum communitatis, ponendo cum illis æqualitatem geometricam cum iure, quod quisque habet, prout est pars communitatis. Quæ definitions difficillimæ sunt & vix defendi possunt.

Ratio enim dubitandi est, quia iustitia commutatiua & distributiua non sunt duæ species iustitiae distinctæ inter se essentialiter, si nec differant per diuersas æqualitates arithmeticam & geometricam, neque per diuersa debita, alterum absolutum & priuatum, alterum respectuum & commune, sed illas neutro modo distinguunt, multipliciter probari possunt.

Primo enim, non possunt duæ illæ iustitiae distinguuntur per duas illas æqualitates, si iustitia commutatiua respiciat aliquando æqualitatem geometricam, & iustitia distributiua sèpe respiciat arithmeticam: sed iustitia commutatiua sèpe respicit æqualitatem geometricam, nam verbi gratia, cum aliquis ex codem contractu debet multis quibus plenè non potest satisfacere, tenetur solvere singulis seruatæ proportione, ita vt faceret iniuste si totum vni solueret, alteri vero partem, vel si omnibus solueret æqualiter quibus tamen debet summa inæqualem: sed illa solutione est actus iustitiae commutatiæ, ergo in iustitia commutatiua seruatæ æqualitas geometrica. Similiter si contraxisti societatem cum pluribus qui summan inæqualem contulerunt, teneris plus lucri dare illis, à quibus plus collatum est pecunia, idque secundum proportionem; si enim summa sit triplo maior, debet etiam esse triplo maior quantitas lucri, vbi sine dubio est etiam iustitia commutatiua; Similiter si Scholasticis eiusdem collegi, relinquat aliquis distribuendos aureos mille pro cuiusque inopia, tunc certum est quod ex iustitia commutatiua, tenetur distributor seruare illam geometricam æqualitatem dando cuique secundum proportionem inopie. Similiter iustitia distributiua videtur seruare proportionem arithmeticam: nam beneficium conferri non potest nisi vni, debet autem dari digniori, & tamen illa est iustitia distributiua. Similiter si quis cathedram petat, vel beneficium sine concursu, tunc nulla inter plures sit distributio, & tamen seruatur iustitia distributiua.

Neque satisfacere videtur Lessius, dicens quod tunc seruatur utraque iustitia, quia utraque seruatur æqualitas. Sed hinc sequitur quod duplex committitur peccatum explicandum in confessione, quoties æqualiter distribuitur pretium, vel lucrum inæqualibus creditoribus: Deinde ille creditor non habet nisi vnum ius, ergo non potest nisi vna iustitia seruari. Denique iustitia propria non respicit æqualitatem

Ratio difficultatis.

Non distinguuntur per diuersas æqualitates.

QQQ 3 tem

tem metaphoricam, æqualitas vero geometrica non est æqualitas nisi metaphorica. Imo si iustitia respicit æqualitatem secundum proportionem, sequitur quod non respicit medium rei, magis quam fortitudo & temperantia.

Secundò, videtur quod distinctio ista vtriusque iustitiae, non petatur ex diversitate iurium in bona priuata & communia. Probatur, quia illa diversitas iurium non sufficit ad distinctionem iustitiae, qua non sufficit ad distinguenda debita diuersa, sed diuersitas illa iurium priuata & communis, non sufficit ad distinguenda debita diuersa, debitum enim illud non est diuersum, quod si laesum sit eandem inducit obligationem restituendi, sed ius illud respectuum & commune, tam obligat ad restitutionem, si laesum sit, quam ius aliud proprium & priuatum: si enim male distribuit bona communia, neque feruasti eam, quam seruare tenebaris æqualitatem proportionis, teneris illi restituere cui minus dedisti, æquè ac si furatus essem bona illius propria. Imò ille inquis distributor quando restituuit id quod dare debuit, elicit actum iustitiae commutatiæ, ergo ille reparat ius commutatiuum reparando distributionem; ergo illa non sunt duo iura.

Dico primò, iustitiam commutatiæ, & distributionem esse duas species iustitiae inter se distinctas, tum propter diuersas æqualitates, quas ponunt, tum propter diuersa debita & iura que respiciunt. Ita communius censem cum S. Thoma & Philosopho, omnes ferè Theologi contra Buridanum, cum quo videtur etiam cenfere Vasques, discrimen vtriusque iustitiae non esse nisi accidentale *prima pars d. 85. & 82.1.2. disp. 223.*

Ratio à priori est, quia illæ virtutes specie differunt, quæ habent diuersa obiecta formalia, tum proxima tum remota, huiusmodi sunt iustitia commutatiæ & distributionis, nam obiectum formale iustitiae proximum est æqualitas cum iure, remotum autem est ius alterius: Iustitia commutatiæ & distributionis, respiciunt æqualitates specie diuersas, una arithmeticam, altera geometricam: iura diuersa, una ius absolutum & priuatum, quod est dominium: altera ius respectuum commune multis, ergo istæ iustitiae habent diuersa specie obiecta, & specie differunt. Minor duas habet partes probandas sigillatim, nam distinctionem istam virtutem, negant Suares & Rebellus, posse peti à respectu ad diuersas æqualitatem arithmeticam & geometricam, Vasques autem & alij plures, negant illam peti ex diuersis iuribus: ego cum Molina, Lessio, De Lugo dixi illam peti ex vtroque capite.

Æqualitas arithmeticæ & geometricæ.

Primo ergo, quod dixi de duabus æqualitatibus vt sit perspicuum, explicari debet quid sit æqualitas illa utraque, arithmeticæ nimirum & geometricæ seu proportionum, quas explicat Philosophus mirabiliter citato loco 5. Ethicorum. Æqualitas Arithmeticæ dicitur æqualitas rei ad rem, abfulisti decem, totidem restituis, ponis æqualitatem perfectam rei restituta, cum re ablata, quæ appellatur arithmeticæ. Geometrica vero æqualitas, est similitudo proportionis cum proportione, si verbi gratia sint duo, quorum unus dignitatem habet triplo maiorem, quam alter, debetur ei portio bonorum communicum triplo maior quæ alteri, tunc enim proportio bonorum, est æqualis proportioni duarum personarum, vt autem accuratius etiam de hac utraque dicam æqualitatem addam aliquam ex Philosopho.

Proprio & personalitatis.

Proportio ergo non aliud significat, quam similitudinem quandam duarum quantitatum vel numerorum, cum aliqua tamen dissimilitudine, vt cum

binarius dicitur habere proportionem sub duplam cum quaternario. Proportionalitas autem, est similitudo proportionum, & similitudinum, quæ reperiuntur inter quantitates & numeros: vt cum dicitur, sicut se habet binarius ad quaternarium, ita se habet senarius ad duodenarium. Quia vero similitudo semper est inter plura, ideo necesse est ut proportionalitas qualibet includat semper quatuor terminos, vel actum vel potestate, ita vt si sunt actu tantum tres, unus eorum æquivalat duobus, & bis accipiat: verbi gratia quæ est proportio binarij ad quaternarium, eadem est proportio quaternarij ad octonarium, illa enim est proportionalitas coniuncta, vbi quaternarius bis accipitur, si autem dicatur, quæ est proportio binarij ad quaternarium, eadem est proportio ternarij ad senarium, proportionalitas est disiuncta in qua sunt actu quatuor termini, & proportio subdupla.

Rursus autem hæc proportionalitas siue sit conjuncta, siue sit disiuncta, duplex esse potest, prima geometrica, seu secundum proportionem, quæ spectat æqualitatem proportionum inter numeros secundum se spectatos, siue in qua est eadem proportio minoris extremiti ad medium, quæ medij ad maius extrellum, verbi gratia in exemplis, quæ attuli, sicut se habet binarius ad quaternarium, ita ternarius ad senarium, ibi enim numeri comparantur inuicem accepti secundum se, binarij enim secundum se sumpti ad quaternarium subdupla est proportio, quia bis continetur in quaternario, sic ternarius bis continetur in senario. Propotionalitas autem arithmeticæ, seu secundum quantitatem, est similitudo proportionum, quæ sunt inter numeros non spectatos secundum se, sed quoad differentiam, quando scilicet eadem est proportio differentiæ, quæ est inter medium & minus extrellum, ad differentiam, quæ est inter maius extrellum & medium, non est autem eadem proportio ipsius minoris extremiti ad medium, quæ est medij ad maius extrellum: vt cum dicitur quæ est proportio binarij ad quaternarium, eadem est proportio senarij ad octonarium, denarij ad duodenarium: Vel quæ est proportio binarij ad quaternarium, eadem est proportio quaternarij ad senarium: nam sicut quaternarius superat binarium, uno binario, sic quaternarium superat senarius binario. Unde patet quod æqualitas geometrica, est inter numeros secundum se spectatos, arithmeticæ inter numeros spectatos quoad differentiam: Prima est similitudo secundum proportionem numerorum secundum se, altera est similitudo secundum quantitatem differentiæ numerorum. Hac autem omnia, vt accommodem iustitiae cum Philosopho.

Sic probari potest conclusio. Æqualitas arithmeticæ & geometricæ sunt æqualitates essentialiter inter se distinctæ, vt dixi, cum una sit æqualitas omnino rigorosa & secundum quantitatem, altera sit æqualitas minus rigorosa & secundum proportionem, atque adeo una est æqualitas rei ad rem, altera æqualitas proportionis ad proportionem, sed in iustitia commutatiæ seruat æqualitas arithmeticæ coniuncta, in iustitia distributionis seruat æqualitas geometricæ disiuncta, ergo istæ duæ virtutes reficiunt æqualitates specie diuersas. Minorē probat Philosophus, cum enim iustum & æquale, sit medium inter plus & minus, non potest illud constitui, nisi duo attendantur extrema, in quibus maius extrellum, est is qui plus habet, quam debeatur, minus extrellum, is qui minus habet, iustitiae munus proprium est utrumque ad æqualitatem redigere quod non facit nisi constituendo medium pluris & paucioris, quod est æquale iuri vtriusque

que. Cum autem contingit ut personarum conditio diuersa, non attendatur vlo modo, sed sola differentia inter plus, & minus in ipsa re, tunc æqualitas, quam iustitia ponit est arithmeticæ coniuncta, vt nimis eadem sit differentia minoris extremi à medio, quæ medij est à maiori extremo: verbi gratia si sint duo habentes singuli aureos decem, vnuus autem alteri furetur duos, tunc ille qui facit iniuriam habet aureos duodecim, qui vero patitur habet tantum octo: vt ponatur æqualitas inter illos, necesse est ponи medium inter octo, & duodecim proportione arithmeticæ coniuncta, non enim ponitur æqualitas, nisi singuli habeant decem: est autem eadem differentia octonarij ad denarium, quæ denarij ad duodenarium, si numeri considererent secundum se, ergo in iustitia commutativa seruantur æqualitas arithmeticæ, quæ præcisè comparat quantitatem lucri, seu pluris, cum quantitate danni seu paucioris: non attenditur autem personarum dignitas, sed ponitur æqualitas inter rem & rem.

Distributiu respicit æqualitatem geometricam. Cum autem contingit ut diuersa personarum conditio, per se attendatur in constituta æqualitate inter plus & minus, necesse omnino est ut seruant proportionem geometricam disiuncta ita ut eadem sit ratio rei quam tribus vni personæ, cum re quam tribus alteri, quæ est proportio dignitatis vnius personæ, cū dignitate alterius personæ: tunc enim est æqualitas geometrica quando eadem est proportio primi termini ad secundum, quæ tertij ad quartum, ac proinde quæ proportio est primi ad tertium, eadem sit proportio secundi ad quartum. Sicut se habent duo ad quatuor, sic se habent sex ad duodecim: sed in iustitia distributiva, quæ non attendit solam æqualitatem rei ad rem, sed etiam conditionem personarum, non potest ponи æqualitas, nisi eadem sit proportio rei cum re, quæ est proportio dignitatis cum dignitate, ita ut verbi gratia si publicum ærarium diuidendum est in plures proportione nobilitatis, vel meriti in Rēpublicam, meritum autem Pauli sit duplo minus, quam meritum Petri, fieri Petro iniuria, nisi summa pecunia data Petro, si duplo maior quam summa pecunia data Paulo: ita ut eadem sit proportio pecunia cum pecunia, quæ est persona cum persona, quæ propria est æqualitas geometrica, quia in ea non comparatur res cum re, sed illæ comparantur cum dignitate personæ, tantum enim debet distare res à re, quantum persona distat à persona. Iustitia ergo commutativa respicit æqualitatem cum re, non attendendo qualitatem personæ: distributiva vero respicit æqualitatem proportionum, id est comparat rem cum re, secundum comparationem personæ cum persona.

Secundò, explicari debet, deinde probari, quod habet conclusio de duobus iuribus. Dupliciter enim potest aliquis habere ius in aliquam rem, primum est ius absolute & priuatum, alterum respectivum & commune cum alijs. Primum est ille titulus, quo quis ut persona priuata potest aliquid dicere suum, tanquam verus illius Dominus, sine vlo respectu ad alios tanquam ad membra communis: sic enim Petrus habet ius in suam domum, in suam famam.

Alterum est titulus ille, quo aliquis ut membrum communis, potest exigere aliquid ex bonis communis, non quidem solus, sed simul cum alijs eiusdem Rēpublicæ partibus, hoc enim ius est quidem in vna parte communis, sed ita tamen ut pendeat à iure quod habent aliae partes eiusdem communis, pro quarum non solum conditione, sed etiam numero, illud crescit & decrescit: neque ita strictum est ut ante distributionem possit illud usur-

pare, atque adeo neque illud dicere possit suum. Prius itaque illud ius est verum dominium, alterum autem minus, strictum est & minus proprium ius: His positis.

Altera pars conclusionis de iuribus essentialiter distinctis, lequi videtur ex priori parte, nam illæ iustitiae specie differunt, quæ respiciunt iura specie distincta, quorum scilicet vnum est verum dominium formale absolute & independens, præscindendo à dignitate personæ, alterum autem non est dominium, sed ius respectivum dependens ab alijs, & secundum proportionem dignitatis personæ: sed iustitia commutativa ideo ponit æqualitatem arithmeticam, quia ponit æqualitatem cum iure illo stricto, altera ponit geometricam, quia respicit ius posterius, ergo illæ iustitiae differunt etiam ex obiectis indirectis, quæ sunt mensura iusti & iustitiae, ut sèpè monui.

Ad primam Respondeo, dupliciter posse fieri ut iustitia respiciat æqualitatem geometricam: Primo per se ac propter se, id est ut æqualis sit excessus illius quod datur, excessus dignitatis quem habet accipiens. Secundo per accidens, id est ut cognoscatur æqualitas arithmeticæ, quæ intenditur primario. Fateor accidere sèpè posse ut iustitia commutativa respiciat æqualitatem geometricam per accidens, quia etiam si nunquam illam intendat, illa tamen virtutur ad cognoscendam æqualitatem arithmeticam quam intendit, eā enim cognita eodem modo vni soluit, ac si deberet illi soli, quod certum est accidere.

Primi, cum quis ex contractu debet pluribus, id quod plenè soluere non potest, tunc enim per se non intendit æqualitatem nisi arithmeticam, sed ut eam cognoscatur, virtutur proportione geometrica, quâ cognitâ soluit eodem modo vni, ac si deberet illi soli: Differentia enim quæ est inter illos creditores, non est ratio propter quam debet, sed ratio cognoscendi, quod debet, nam eodem modo debet vni centum, ac si vnicus esset creditor, & non haberet nisi centum quos redderet, quia scilicet, id quod primario & per se intendit est ut reddat illi creditori, quantum debet illi suppositâ importunitati debitoris. Quod etiam patet, quia quando debitor potest plenè soluere totum quod debet pluribus, tunc non intendit vlo modo æqualitatem geometricam, ergo illam non intendit nisi per accidens, quando non potest soluere nisi vnam partem debiti.

Secundò, eadem est ratio de altero casu in quod ex contractu societatis, pluribus debetur inæqualis quantitas lucri, quia inæqualis est summa qua collata est à singulis: tunc enim seruant etiam æqualitas geometrica tantum per accidens, ad cognoscendam æqualitatem arithmeticam, quia debitör primitio intendit creditori soluere id quod ei debet ex contractu societatis, ex quo debetur ei quarta verbi gratia pars lucri, eodem modo ac si solus esset socius, quod etiam constat, quia si solus esset non plus ei deberetur, quam quarta illa pars lucri, in iustitia vero distributiva, pro numero ciuium crescit vel crescit ius singulorum.

Tertiò, idem dici debet, quando diues aliquis reliquit pluribus eiusdem academis membris, certam aliquam summam distribuendam, pro cuiusque inopia & necessitate, tunc enim sola æqualitas arithmeticæ per se locum habet, geometrica vero per accidens. Neque tunc est distributio, sed solutio rei quæ ante à erat sub dominio eorum quibus datur. Imò tunc ius vnius Scholastici per accidens tantum pendet à iure aliorum, cum donatarius potuerit dare omnibus æqualiter, vel etiam non habitâ vllâ ratione.

tione paupertatis , singulis illis assignare talem summan quæ nunc debetur : Vnde fit ut tunc vni codem modo debeatur , ac si esset solus , ideoque sola æqualitas arithmeticæ per se intenditur , geometrica vero ex accidenti . Idem dicendum est de stipendio , quod datur militibus , de mercede quæ debetur publicis operarijs , vni enim eorum , eodem modo datur , ac si esset solus .

In altero illo casu de beneficio , quod in concursu vni tantum debetur inter omnes dignissimos , vel etiam quod datur sine concursu , dilputant autores quænam iustitia exerceatur . Multi enim cum Vasque putant eam esse iustitiam distributiuam , quia ibi fit comparatio inter merita plurium , sive illi vniuersitatem sive non veniant ad concursum . Sed hoc videtur difficile quia verius est quod ibi exerceatur iustitia commutativa si tamen aliqua exerceatur iustitia Ratio est , quia solus ille dignior ius habet ad beneficium , alij vero nullum habent ius , ergo illi debetur beneficium eodem modo ac si esset solus : esto per accidens aliquando respiciatur æqualitas geometrica , ad cognoscendum ius strictum & commutativum , quod ibi solum reperitur .

Solutio
secundæ du-
bitationis
tria conti-
net.

Ad secundam Resp . cum Molina tria notanda esse in argumento proposito .

Primum est , quod iniquus distributor bonorum communium , tunc cum iniquè distribuit , peccat solum contra iustitiam distributiuam , violando ius illud respectuum & proportionale quod cuius ille habebat cui fit iniuria : & tamen tenetur distributor ille iniquus reparare damnum , restituendo partem illam quam non dedit quod aperè afferit S. Thomas articul. 1. ad 3. & patet ex communī doctrina de restituitione .

Secundum est , quod obligatio illa restituendi causata per violationem iustitiae distributiuæ pertinet ad iustitiam commutatiuam , cuius sine dubio actus est restitutio : per eam enim restituionem reparatur ius lœsum , quod ante iniquam distributionem erat distributiuum , post illam autem ex distributiuo factum est commutatiuum atque adeo ad restituionem obligans ex iustitia solum commutatiua .

Probatur , quia pars communitatis quæ ante factam distributionem habet ius distributiuum in certam partem boni communis si iuste facta esset distributio , haberet ius commutatiuum in illam rem tanquam verè suam , & ita mutatum esset ius distributiuum , in ius commutatiuum sed post iniuste factam distributionem eodem modo habet ius ac si facta esset iuste distributio , ergo ille ciuis habet ius commutatiuum post iniquè factam distributionem , cum prius haberet ius distributiuum : ergo iniquus distributor tunc obligatur ex iustitia commutatiua reparare ius commutatiuum : cum enim teneretur mutare ius distributiuum ad rem in ius commutatiuum in re , mutavit illud duntaxat in ius commutatiuum ad rem , vnde postea tenetur illud commutare in ius in re .

Tertium est , quod violatio iustitiae distributiuæ non obligat quidem ad restituionem faciendam ex iustitia distributiuæ , sed faciendam ex iustitia commutatiua , quia (vt dixi) quando exerceatur , vel violatur iustitia distributiuæ semper ius distributiuum mutatur in commutatiuum . Ad illud verò quod opponi potest ius illud esse reparandum quod lœsum est . Respondeo distinguendo , ius illud est reparandum , si maneat idem ius concedo , si non maneat idem , sed mutatum sit , nego ; Istud autem ius est

mutatum , vt dixi . Denique nego eiūdem semper virtutis esse non facere iniuriam , & eam factam reparare , nam damnum factum contra vnam virtutem cuius motiuum amplius non manet reparari optimè potest per actum alicuius alterius virtutis cuius motiuum successit motiuo alterius virtutis . Ad hoc autem quod iustitia distributiuæ sit vera iustitia sufficit quod obligat ad restituionem saltem mediatae .

§. II.

Virūm iustitia legalis & vindicatiua , sunt etiam proprie species iustitia , & reliqua illius partes .

Negant aliqui cum Vasque *prima secunde d. 50. cap. 2.* iustitiam legalem esse specialem & vnam virtutem , putant enim illam esse potius complexiōnem omnium virtutum , & adæquationem cum reæta ratione , vel certè generalem legum obedientiam , semper enim exercet actum alicuius virtutis qui legibus parat .

Ratio dubitandi esse primò potest , quia si iustitia legalis est virtus ab alijs omnibus distincta , sequitur quod quoties violatur lex aliqua , duplex violatur virtus , atque ita duplex peccatum committitur , vel certè nunquam illa virtus violatur sine formalī & expresso contemptu boni communis , quod non videtur verum .

Secundò , non potest distingui iustitia legalis à virtute obedientiæ , cum sit impossibile assignare motiuum distinctum ab aliarum virtutum motiuis , nam illud dici non potest esse duntaxat dominium quoddam altum Republicæ in bona ciuium , quia ad solum obedientiam petinet non impedire vt Republica vtatur bonis ciuium in casu necessitatis , cum dominium illud altum , non sit nisi potestas iurisdictio- nis , aut certè ista virtus eadem est cum virtute pietatis .

Tertiò , iustitia vindicatiua illa dicitur quæ punit peccata vt ponatur æqualitas cum iure alterius cui per peccatum facta est iniuria , vnde dicitur quod Christus satisfecit ex iustitia , sed illa virtus quæ ponit eo modo æqualitatem est vera species iustitiae : ergo iustitia vindicatiua est vera species iustitiae .

Dico secundò , iustitiam legalem , & iustitiam vindicatiuam esse quidem speciales & propriæ diætas virtutes , sed illas tamen non esse partes iustitiae nisi potentiales .

Prima pars , communior est inter Theologos post S. Thomam *quæst. 58. art. 5.* & est conformis *Philosopho 5. Ethicorum cap. 1. & 3. Politicorum cap. 3.*

Ratio est , quia iustitia legalis licet materialiter sit omnis virtus , eo quod materia eius sit materia cuiusvis virtutis , seu obseruatio cuiuslibet legis : propria tamè ratio propter quam illa omnes amat virtutes , & obseruat omnes leges est incolumenta publica , seu bonum commune humanae societatis .

Certum enim est , quod bonum illud commune patriæ aut alterius communitatis est aliquid amabile secundum rectam rationem , ergo illud esse potest motiuum specialis alicuius virtutis , ergo iustitia legalis non est omnis virtus , neque ratio duntaxat genericæ virtutis . Sed nec est obedientia , quæ seruat præceptum propter motiuum subiectiōni te Deo , neque alia vlla virtus , quam iustitia legalis cuius proprius actus est seruare leges propter bonum communitatis , hanc enim virtutem afferit Philosophus esse architecto

architectonicè quidem & principaliter in gubernatoribus, quorum proprium munus est procurare bonum commune, in subditis autem esse administratiue.

Distingui-
tur à fri-
ctia iustitia.

Secunda pars, afferit iustitiam quoque vindicatiam esse speciale virtutem à stricta iusticia distinctam, quia speciale motuum eius est punire delicta, vel exigere illorum punctionem, quia hoc honestum est iuxta regulas rectae rationis: patet autem illam esse tūm in iudice cuius hoc est munus proprium, tūm in quolibet homine priuato qui expetere potest, & procurare ut legitimè puniantur iniuria etiam illæ quas ipse accepit. Vnde patet etiam quod huiusmodi iustitia non potest esse species strictæ illius iustitiae quæ ponit æqualitatem cum iure alterius, ita vero virtus ponit æqualitatem penæ, cum qualitate delicti, non enim ponit æqualitatem cum iure alterius, nam si nocentem non puniat nullam ei facit iniuriam. Imò in homine priuato videtur perspicuum, nam si expectat fieri punctionem à indice ob acceptam iniuriam, clarum est quod non elicit actum perfectæ iustitiae, quem nemo elicit nisi quando strictè tenetur illa elicere, qui autem accepit iniuriam, non tenetur exigere punctionem, ergo non elicit actum iustitiae.

Solutio
prima du-
bitationis.

Ad primam Resp. negando quod in quolibet peccato duplex includatur peccatum, etiam si violetur iustitia legalis, quia hæc est generalis circumstantia inclusa in quolibet peccato, quæ propterea non potest constituere speciale peccatum, sicut obedientia, gratitudo, Charitas, etiam si virtutes sint speciales, nunquam tamen contra illas peccatur, nisi quando specialiter intenditur malum oppositum motiu.

Solutio
secunda.

Ad secundam, satis dictum est, quale sit motiu huius virtutis, & quomodo distinguiatur à motiu obedientiae, imò & à motiu pietatis in parentes & patriam.

Solutio
tertia.

Ad tertiam Resp. iustitiam vindicatiuam illam esse quæ punit peccata, quia illa merentur penam, non autem quia per illa ius alterius læditur, nam illa ut patet sunt duo motiva honesta, ergo illa duas terminant virtutes. Deinde nemo ante lalentiam iudicis tenetur subire penam, & tamen ante omnem sententiam, tenetur reparare ius alterius, ergo alia est virtus quæ punit, alia quæ satisfacit, prima est iustitia vindicativa, secunda est commutativa.

Partes in-
tegrales.

Colliges ex his primò, quām verè dixerit S. Thomas quest. 79. art. 1. duas esse partes integrales iustitiae, prima est facere bonum iustitiae proprium, altera declinare à malo iustitiae opposito: ubi statim occurrit difficultas, cur in alijs igitur virtutibus temperantia, & fortitudine partes integrales non assignentur facere bonum, & declinare à malo illis opposito scio multa dici à Doctoribus. Breuiter dico, quod declinare à malo & facere bonum sumi possunt duplicitate.

Primò declinare à malo significat, recedere ab extremitate virtuti oppositis, & sic certum est, quod unum ab altero non differt, nam accedere ad terminum ad quem & recedere à termino à quo, nullo modo differunt.

Secundò facere bonum significat ponere mediocritatem nondum positam, & declinare à malo est conservare bonum iam positum, quod ab altero violari potest, in eo sensu facere bonum, & declinare à malo non sunt partes aliatum virtutum, in quibus nemo potest violare mediocritatem à me positam: sed sunt partes integrales iustitiae, quæ consitit in actionibus ad alterum, & respici medium rei, possum enim vel ius alterius conferuare illæsum, quod alter potest lædere, & illud læsum reparare, nam hoc est declinare à malo & facere bonum, in sensu S. Th:

Tom. I.

Colliges secundò, partes potentiales iustitiae, quæ Partes poti-
nimirum similitudinem quandam habent cum iusti-
tia, ex eo quod sint ad alterum, & tamen à propria
eis ratione deficient, comodè numerari decim, quorum quatuor deficient à propria ratione, quia respi-
cient debitum inadæquabile, prima est religio res-
piciens cultum Deo debitum, secunda pietas cultum
respiaciens parentum, tertia obseruantia cultum eoru-
m qui virtute pollent, quarta obedientia quæ super-
iorum imperio subiicitur, sex aliae respicent debiti-
um duntaxat morale, amicitia quæ varijs officijs
redit hominem alteri charum, includit autem bene-
volentiam, clementiam, misericordiam: gratitudo af-
fabilitas, veracitas, fidelitas, liberalitas cui affinis est
magnificentia: duæ primæ sunt in affectu, duæ quæ
sequuntur in verbis, duæ ultimæ facta respiquent.

S E C T I O III.

De dominio prout est obiectum iustitiae com- mutativa.

Sic constituta natura, & speciebus iustitiae, sequitur
Svt dicam accuratius de commutativa quæ maximè
propriæ iustitia est. Obiectum autem eius proximum
vt sapè dixi est omnis actio ponens æqualitatem
cum iure, id est cum dominio alterius. Dominium
igitur illud est, quod iustitia respicit ut obiectum re-
motum & regulam, video autem omnia quæ dispu-
tari de illo possunt ad quatuor potissimum revocari
capita de quibus breuissime dici potest. Primum sit
natura & species dominij. Secundum sit subiectum
dominij, seu persone in quibus est dominium. Tertiū
obiectum dominij, seu quarum rerum habeatur do-
minium. Quartum eius acquisitio, seu modus quo se-
quiritur dominium.

§. I.

Quenam sit natura, quenam species dominij.

Certum est primò, dominium vniuersè sumptum
rectè definiri ius gubernandi vel disponendi de
aliqua re tanquam sua, quia scilicet dominium eò
modo sumptum diuiditur in dominium iurisdictionis & dominium proprietatis, primum est ius gubernandi subditos, id est præcipiendi, prohibendi, per-
mittendi, iudicandi, præmandi, puniendi, nam illi
sunt actus gubernandi. Dominium vero proprietatis
quod solùm est propriæ dictum dominium definitur
facultas liberè disponendi de aliqua re in suum com-
modum, seu relatio aliqua, quæ rem aliquam respicit
aliquis, ut suam; id est ius ex quo connaturaliter se-
quitur facultas disponendi, nisi sit aliquod impedimentum, ut patebit statim.

Certum enim secundò est, dominium proprietatis
diuidi communiter, in dominium perfectum, & do-
minium imperfectum: primum est illud quod conti-
net proprietatem rei & commodorum eius, defini-
turque ius in re se ad omnem rei dispositionem &
vsum extendens nisi lege prohibatur. Dicitur *ius in-
re* quod nimurum rem ipsam habet obligatam, & quod
tribuit actionem non solùm in personam sed in rem
ipsam, ius enim ad rem non sufficit ad dominium. De-
inde dicitur *extendere se ad omnem dispositionem &
vsum*, id est ius ratione cuius possit rem illam tibi fer-
rare, donare, vendere, vel etiam vastare ipsam eius
substantiam, per hoc enim differt à dominio imper-
fecto vel directo, vel indirecto, ut constabit statim:
Tertiò addebat *nisi lege prohibatur*, quia lex sapissi-
me

mē vetat ne potest illa disponendi de aliqua re, in actum exire possit ut contingit in pupillis & alijs qui dominium habent duntaxat ligatum, sicut qui habet potestatem naturalem videndi impeditur aliquando ne vti ea possit, sublatō autem impedimento statim sine nouo auxilio exire illa potest in actum.

Certum est tertio, dominium imperfectum definiiri ius in re quod non se extendit ad omnem eius dispositionem & usum, sed vel in ipsam rei substantiam sine potestate vtendi, vel in solum eius usum. Quia scilicet dominium istud, aliquid est directum, aliud indirectum: primum est, quo aliquis dominus est ipsius substantiae, sed eā tamen neque vti potest, neque fructus eius percipere: alterum est quo aliquis habet ius vtendi aliquā re vel fruendi, sed saluā eius substantiā quam destruere nullo modo potest. Numerantur vulgo quinque dominij huius indirecti species, usus fructus, usus seruitus, habitatio, possessio. Quibus omnibus hoc est commune quod iura sint permanentia, & substantiam rei omnino integrum reseruare tenentur domino directo. Ususfructus est ius vtendi, fruendi rebus alienis saluā tamen earum substantiā, quia scilicet prater rei usum potest etiam percipere illius fructus. Species ususfructus sunt emphytheusis, feudum, liella, superficies. Usus est ius vtendi re alienā, saluā eius substantiā. Haberatio est ius fruendi, vel vtendi re alienā, vel aliquid circa ea impediendi. Possessio alia est iuris alia facti, possessio iuris definitur, ius insistendi rei tanquam suā non prohibitat possidere: possessio facti definitur, detentio rei corporis & animi & iuris adminiculo, id est apprehensio rei, & insistencia in ipsa re, ad quam exigitur presentia quādam & detentio corporea, quā fit cum animo possidendi, cum titulo legitimo, possessor enim iniustus non verē possidet. Effectus autem possessionis duo potissimum sunt, primus quod in dubio de rei dominio melior est conditio possidentis, secundus quod possessio bona fidei pariat præscriptionem, ut dicetur postea.

His positis circa vtrunque istud dominium duo sunt controvessa. Primo quomodo verū sit dominium perfectum continere proprietatem & utilitatem, dominium autem imperfectum contineat vel solam utilitatem, vel solam proprietatem. Secundo quomodo in rebus quā ipso usu consumuntur, usus distinguatur à dominio.

Ratio dubitandi circa primum caput est, pupillus perfectum habet dominium in bona de quibus tamen prohibetur disponere: similiter qui habent fidei commissum & alia huiusmodi bona vinculata, quā non possunt alienari: vxor verū habet dominium rerum dotalium viuente marito, & de illis non potest disponere, ergo ad perfectum dominium non requiritur potestas disponendi. Deinde dominium quod vocatur directum non videtur esse dominium, cum dominium sit facultas disponendi de aliqua re in suum commodum, qui autem dominium habet duntaxat directum non potest de illa re disponere.

Secundū, alterum punctum de separabilitate usus à dominio in rebus quā vniuersaliter vtendi actu consumuntur celeberrimam habet difficultatem, propter Patrum Franciscanorum strictissimam paupertatem, qui assertunt se nullum etiam in communi dominium habere rerum quas consumunt vniuersaliter usus, sed totum hoc ius & dominium esse penes Sedem Apostolicam, se vero non habere nisi usum facti. Hoc autem non videtur verum, quia si usus in huiusmodi rebus distinguitur à dominio, profus errauit Ioannes XXII. qui sapissimè definiuit id esse impossibile & profensus est se abdicare omne huiusmodi dominium in res ordinis Minorum: chimæricum esse omnem illum

usum facti sine usu iuris, vel enim (inquit) Patres Franciscani habēt ius vtendi rebus quibus vtuntur, & sic dominium habet saltem imperfectum, vel non habent ius comedendi v.gr. & illorum comedio est fursum. Neque satis est dicere illos habere ius depedens & reuocabile à domino, nam si prohiberentur comedere, fieret illis iniuria cum illud sit verum ius naturalia. Denique usus prout distinguitur à dominio perfecto, est ius vtendi aliqua re saluā ipsius substantiā, in rebus autem quā vniuersaliter vtendi actu consumuntur non datur usus salua rei substantia, ergo in illis usus non distinguitur a dominio perfecto.

Tertio si usus pecuniae separari potest à dominio, manifestum est licitam esse usuram: quod aperit probo, quia usura tunc erit licita, quando dare potes alteri tuam pecuniam, & ultra sortem aliquid accipere, potes autem accipere, si verum est, quod usus pecuniae potest separari à dominio: quod probo, tunc accipi potest aliquid ultra sorte quando licet cōcedere aliquid pro concessio usu pecuniae, retinendis nihilominus eius dominium, vel etiam vendendo illud pro iusto valore pecuniae, sed possum separatim accipere aliquid pro pecuniae usu qui sine dubio est aliquid pretio estimabile, ergo possum aliquid accipere ultra sortem.

Dico primo, ad dominium perfectum non exiguntur facultas disponendi omnino expedita, sed sufficit ligata. Pupillus verbi gratia dominium habet totius hereditatis paternae ut traditur Roman. 4. Quanto tempore heres parvulus est, nihil est differt a seruo cum sit dominus omnium, quia scilicet ex vi iuris quod habet in hereditatem, sufficienter posset de illa disponere. Eadem est ratio mariti qui de consensu coniugis voulit castitatem. Qui possident bona ea quā dicuntur vinculata, quia non possunt alienari, verb. grat. fidei commissum, dominiū habet solum imperfectum, quia substantiam rei alienare non possunt sine iniustitia, quod non accideret si dominium haberent ligatum ut volunt aliqui cum, Lessio, Dominium ergo perfectum illorum bonorum est in tota familia quā habetur in iure tanquam aliqua persona. Dominium imperfectum quod dicitur directum est verum dominium, quia dominus directus potest verē dicere suam substantiam illius rei, & ita de illa disponere secundum substantiam non tamen de illius usu.

Dico secundū, in rebus quā vniuersaliter vtendi actu consumuntur usus verē potest separari à dominio etiam imperfecto. Ita fuisse tradunt Molina tra. 2. disp. 6. Sanchez lib. 7. in decalogum cap. 18. Suares tom. 3. de religione lib. 8. cap. 8. Bellarminus lib. 4. de Pontifice cap. 4. Lessius cap. 3. dubit. 8. & alij quos citant. Contrarium docent Sylvestris, Aragon, Turrecremata.

Ratio autem est, quia usus rei consumptibilis duplificiter sumi potest. Primo enim significat ius irreuocabile & independens vtendi aliquā re, quem Nicolaus Papa & alij Pontifices appellant usum iuris. Secundū ius vtendi aliqua re, sed reuocabile ab omnino pendens ab alio quem appellant usum facti, qui non significat solum usum actualem, seu solum actum, sed ius vtendi reuocabile. Quo posito.

Probatur quod asserebam, usus pecuniae verbi gratia separari potest à dominio, si dominus cōcedere potest usum pecuniae reuocabilem quoties ipsi libuerit, sed concedere potest usum huiusmodi reuocabilem, & pendentem à voluntate ipsius domini, ergo in iis rebus potest separari usus à dominio. Maior est certa, quia nemo est dominus rei quā auferri ab eo potest, & de qua quoties alteri libuerit non potest disponere. Probatur minor, nihil repugnat aliquem accipere facultatem ab alio reuocabilem semper, & dependentem à voluntate concedentis: deinde nihil repugnat

Prima conclusio de domino petro fecit.

Secunda conclusio de rebus que consumuntur vniuersaliter actu.

Duplex usus iuris & facti.

§. II.

Quodnam sit subiectum dominij, seu persona quibus conuenit dominium.

Non dispuo h̄c de supremo, & absolutissimo domino Dei, Christi, Beatae Virginis & Angelorum, in quibus nulla potest esse difficultas huius loci propria. De solis hominibus viatoribus h̄c agos nam creaturas irrationales certum est non esse capaces v̄llius dominij, quia dominium est facultas liberè disponendi de aliqua re, ergo supponit libertatem. Constat autem ex dictis quod pueri & amentes perpetui habere possunt multarum rerum dominium, sed ligatum, quia illi sunt capaces liberæ operationis ablato impedimento, de peccatoribus res est definita contra Vvicleffum & Hussitas qui negarunt principes si fuerint impij manere verè dominos rerum suarum. In vxoribus, filijs familiis, & seruis plura distinguuntur genera bonorum, quorum aliqua sunt sub eorum dominio, alia non sunt. Quæ omnia omitto, solum in quo de religiosis, & de Clericis, deinde utrum duo possunt eius rei habere dominium simul & in solidum.

Dico primò, religiosos ordines ferè omnes habere in communi dominium rerum temporalium, aliquo tamen modo limitatum: nullum autem religiosum in particuliari post emissam solemnem professionem habere v̄llum dominium perfectum vel imperfectum, neque illius capacem esse. Sed religiosos tamen Societatis Iesu post emissam vota simplicia exacto nouitatus biennio, retinere licet dominium suorum bonorum per aliquod tempus, sed ita tamen ut non possint licet illis vti, aut de illis disponere sine licentia superioris. Tres sunt partes conclusionis.

Prima pars de dominio quod habent communites religiosæ negatur à Nauarro cuius anterior sententia communiter rejicitur, contraria enim aperte colligitur ex Tridentino *sess. 25. cap. 3.*, vbi religiosi ordines permittuntur possidere bona immobilia: deinde probatur, id non est contra perfectionem religiosæ paupertatis, cum certum sit Christum & Apostolos possidisse aliquid in communi, ut dixi definitum esse à Ioanne XXII. dixi tamen esse illud dominium valde limitatum, quia non est facultas alienandi bona immobilia, nec mobilia pretiosa sine facultate Papæ.

Sequitur primò, Monasteria omnia religiosorum exceptis Minoribus posse acquirere hereditatem ex testamento relictam. Domus autem professæ Societatis posse quidem huiusmodi hereditatem accipere, sed nullo tamen modo posse retinere bona immobilia nisi ad aliquod tempus, sed debere ea viderē.

Sequitur secundò, quod communites religiosæ recipere posse legata ex testamentis & censu etiam annuos exceptis Fratribus Minoribus, qui nihil ad sustentationem in vita recipere possunt stabile, sed tantum ad Ecclesiæ ornamenta, lampades, ceroes &c. domus autem professæ Societatis nullius huiusmodi census stabilis capaces sunt ad quoscūque v̄lus.

Secunda pars de carentia & incapacitate religiosorum in particuliari ad omne prorsus dominium post emissam professionem solemnem, habetur ex concilio Tridentino *sess. 15. cap. 2.* & nota est ex omnibus iuribus, quia videlicet hic est proprius & intrinsecus character religiosi professi per quem ab alijs intrinsecè distinguitur, ut mundo ac sibi mortuus, nihil vñquam dicere possit suum, sed nudum Christum sequatur nudus, & haec est essentia solemnis voti paupertatis.

Difficultas tantum est, utrum incapacitas illa do-

R R R r 2 mini

ut aliquis accepter facultatem v̄tendi dependenter ab alio nolendo tamen acceptare dominium verbi gratia religiosi habent in particuliari ius aliquod v̄tendi rebus, quibus v̄tuntur, & tamen non habent dominium in cum illud ius sit dependens à superiori. Qui ad coniuīū aliquod sunt initati iuste v̄tuntur cibis appositis quorum tamen non habent dominium; eadem est ratio seruorum, & in multis exemplis probari posset.

Dico tertio, Fratres Minores, habere v̄sum rerum consumptibilium sine vlo dominio etiam imperfecto qui vocatur v̄lus facti licti, non habere autem solum v̄sum actualē sine vlo iure v̄tendi. Ita docent authores nuper citati.

Ratio enim perficua est ex dictis, si enim ius v̄tendi aliquando est separabile à dominio, ut probatum est, certè nihil prohibet, quin illud separetur in ijs Patribus qui nullum ut dixi acceptantius independens & ita sanxerunt Innocentius IV. Alexander IV. Gregorius IX. Nicolaus III. Clemens V. Sed quod ille tamen v̄lus facti si aliquod ius patet, quia sequeretur eos furari quando vestiuntur aut comedunt, quia sine vlo iure id facerent.

Ad primam Responsio patet ex prima conclusione.

Ad secundam Respondeo Ioannem XXII. laceratum ab Ochamo, & quibusdam alijs declamasse quidem contra paupertatem Fratrum Minorum, & multa contra eam scripsisse ut Doctorem priuatum, sed ita tamen ut suam illam sententiam nunquam definiuerit ut certam de Fide & quasi loquens ex Cathedra: nam hoc exp̄s̄ negat in Extrauagante illa, quia ignorandam, vnde alij etiam Pontifices censurunt contrarium. Definiuit quidem Ioannes contra Ochamum quod est hæreticum asserere Christum, & eius discipulos nihil habuisse proprium, neque in communi, neque in particuliari, cum illud contrarium omnino sit Scripturis Ioannis 12. n. 6. & cap. 13. n. 29. Actorum 4. n. 32. vnde sequitur, quod possidente in communi aliquid stare omnino potest cum perfectione religiosæ paupertatis. Sed non determinauit ut Fide certum quod Fratres Minores habeant dominium rerum primo v̄su consumptibilium ut constat ex cap. cum inter, & ex cap. ad abolendum ut ostendunt præter ceteros Vaddingus tom. 3. Annalium ad Annū 1322. Nicla Franciscanorum contra Bzouium. Fateor quod religiosi fieri iniuria, si eis negaretur v̄ctus, & vestitus ad quos habent ius naturale cui non renunciant per votum: sed hoc ius non est dominium, ut patet in seruo, qui non habet dominium, & tamen ius habet ad accipendum à domino v̄ctus, sic & pauper habet ius accipendi in necessitate res alienas quarum non est dominus. Ius itaque illud Fratrum Minorum quatenus spectat verbi gratia hunc cibum, & hunc vestitum numero est prorsus reuocabile ac dependens: sed propter spectat cibum necessarium ad tuendam vitam est irreuocabile, quia est ius naturæ. Denique verum est, quod in rebus vñico actu consumptibilibus v̄lus iuris independens non distinguitur à dominio perfecto, quia v̄lus iuris qui est imperfectum dominium, est ius v̄tendi re saluā eius substantiā, vnde in huiusmodi rebus non datur imperfectum dominium, sed dari tamen potest v̄lus facti, qui est reuocabilis, & non est dominium.

Ad tertiam Respondeo cum Lessio posse quidem fieri duplēm contractum, quorum vno vendatur dominium pecunia, alterum quo vendatur v̄sus, sed tunc dominium pecunia, non posse vendi ranti quanti vendoretur simul cum v̄su, sed dempto illo valore quo estimatus fuit v̄lus. Vnde sit ut nihil accipi possit ultra fortem, quia dominium pecunia, & v̄lus pecunia non plus valent quam ipsa pecunia cum iure v̄tendi.

Tom. I.

minij oriatur ex ipsa natura voti solemnis, an vero solum oriatur ex ordinatione Ecclesiae quæ professos omnes reddit inhabiles ad dominum hoc autem postrem est longè probabilius, quia per votum solemnem paupertatis homo quidem abdicat dominium, sed non reddit se ad illud inhabilem, quia per contrariam voluntatem sequentem posset se reddere habilem: sicut quamvis nouerit aliquis se matrimonium non initur, validè tamen potest illud postea contrahere, quamvis illicitè illud contrahat.

Ex hac autem incapacitate dominij sequitur primò, quod nullus professus esse potest capax hæreditatis, successionis, legati, donationis, quæ immediatè ipsis fiat, ex testamento, aut alio quovis modo: sed hæreditatem quamlibet aut alia religioso legata immediatè acquiri monasterio, etiam sine consensu, & scientia religiosi professi, ut rectè docet cum communi sententia Sanchez lib. 7. in decalogum cap. 12. vbi omnino docet quod legata & hæreditates religiosis professis reliqua non sunt invalida exceptis fratribus Minoribus, & professis Societatis, quorum professio solemnis reddit eos incapaces omnis profus successionis & hæreditatis ut latè probant Suarez, Azor, Sanchez, De Lugo.

Sequitur secundò, quod nullus professus facere potest testamentum post professionem editam nisi ex consensu expresso Pontificis: sed neque reuocari ab eo potest testamentum conditum ante professionem, quia per eam ciuiliter ille moritur, & est inter homines nullus homo, candemque incapacitatem dominij habent in Societate Iesu coadiutores omnes formati, etiam si vota non emittrant nisi simplicia, quæ tamen ex ordinatione Pontificum candem quoad hoc habent vim ac solemnis professio.

Sequitur tertio, quod nullus planè religiosus post emissum votum paupertatis solemnne vel simplex quidquam potest acquirere vel etiam ut sine licentia sui prælati a deo ut toties ille peccet quoties absque huiusmodi licentia, usurpat, accipit, consumit alienat, aut aliquo modo disponit de re aliqua temporali, vel de illius vsu, quia scilicet per votum spoliavit se omni usu rerum conuentus, vel externorum nisi dependenter à voluntate superioris, adeò ut peccet contra iustitiam, si de rebus monasterij disponit, donando, commodando, mutuo dando; peccet vero contra solam paupertatem si res ipsius monasterij sine licentia consumat, aut ijs utatur sine licentia etiam ad usus communes, & quodammodo ipsi debitos, tunc enim usus ille independens est, & peccatum graue si materia sit gratis. Indò etiam per votum priuauit se facultate accipiendi aliquid ab amicis aut parentibus, & vtendi eorum rebus etiam de ipsorum voluntate, quia semper ille usus est independens à voluntate superiorum à quibus pèdet totus corū usus.

Difficultas vero est quænam licentia superioris sit religioso necessaria ut sine peccato vtatur rebus temporalibus. Certum enim est quod illa non requiritur semper omnino expressa, sed neque sufficit licentia illa solum conditionata. Iudico quod si peterem à superiori licentiam, illam non negaret: hoc inquam, certum est non sufficere, alioqui evacuaretur votum paupertatis, & religiosa disciplina ludus esset, ut eruditè probant Suarez & alij communiter. Sufficere tamen omnino potest licentia rationabiliter præsumpta & tacita verbi gratia non potes adire superiorem nisi valde incommodè, præsumis autem quod tibi non negaret licentiam, tunc illa licentia sufficiens est æquè ac si esset expressa. Debet autem licentia illa ut valida sit esse libera, non dolo aut metu extorta, & concessa in usus non superfluos aut turpes, si enim ad tales usus concedatur illa est haud

dubie nulla, cum superior non possit eam concedere, multo autem magis reiencia est illa sententia quorundam Theologorum, quod religiosus cui valde molestum est & durum petere licentiam à superiori, potest sine licentia dare aliquid aut accipere; quod sanè dici sine graui scando non potest. Nunquid enim, quia molestum est iugum castitatis aut obedientiae, non tenetur utramque feruare religiosus qui voulit? Quasi vero, ille qui voulit paupertatem non eam voulit feruare nisi sit facilis, sic enim & Dei præcepta, & vota religiosa vix vñquam obligarent. Quis vero est cui votorum obseruatio non videatur difficultis? Sententia ergo illa nec est tuta, nec probabilis.

Sequitur quartò, quod usus alicuius rei nunquam est contra votum, si sit dependens à voluntate Prælati: vnde non peccat religiosus contra votum qui absque licentia petit ab amico, ut deponat pecunias apud aliquem, retinens interim totum dominium illarum; ad hunc finem ut quando religiosus indigebit, petità licentia à superiori possit ex illo deposito accipere, ita docent Sanchez lib. 5. cap. 19. Diana resolut. 45. Sed neque peccat, si absque licentia quidam accipiat, sed animo tamen non vñtendit absque licentia, quam vult petere à superiori, quem sperat breui venturum, vel eius litteras. Ita etiam Doctores citari, non est etiam contra votum si tibi aliquis rerum suarum meram administrationem & curam committat, modo ex administratione illa nullum percipias emolummentum temporale. Neque facit contra votum qui aliquid sub conditione tantum accipit, aut donat, quod Prælatus approbat, vel etiam qui volentem sibi aliquid donare, rogar ut donet alteri, fratri verbi gratia vel consanguineo, quia tunc nihil mihi donatur, sed illi alteri me petente, quod non est illicitum; ut tradunt & alia huiusmodi plurima Diana tract. de paupertate religiosa, Sanchez lib. 7. De Lugo sect. 8. Suarez tom. 3. de religion.

Sequitur quintò, peccare religiosum illum contra hoc votum; primò, qui ex rebus communibus, & ad usum sibi concessis aliquo modo disponit, tradendo illas, vel externis, vel etiam religiosis eiusdem ordinis, quia hic est verus actus dominij, & sèpè contra iustitiam, ut dixi. Idem videtur etiam esse verum si mutuo dentur res huiusmodi vel commodenrur, vbi tamen rectè notant Ledesma & Diana, vix reperiunt materiam grauem, si præfertim ad breve tempus, & cum certa Spe recuperationis fiat tale mutuum: adiungit autem non esse peccatum mortale si commutes tuum breuiarium pro alio planè simili, etiam cum extraneo quod tamen videtur difficile. Secundò peccat qui sine licentia accipit aliquid vtendum, vel ab extraneis, vel etiam ex rebus domesticis: verbi gratia peccat sine dubio qui accipit aliquid ex alterius cubiculo, quia hoc est contra votum propter usum independentem, & contra iustitiam, quia tollit alteri usus licitus & concessus ab eo qui poterat concedere. Idque videtur per se notum, & traditur ab omnibus Doctribus. Tertiò, peccat etiam qui occultat ea quæ habet cum licentia eo animo, ut ex prælatus inuenire non possit, quia hoc est velle possidere independenter ab eius voluntate, non peccat autem, si occultare solum alijs intendat, non autem superiori. Addant autem Sanchez & De Lugo, te non peccare occultando, si probabiliter existimes Prælatum non ablaturum, sed duntaxat non vis pati ruborem refractam memoriam eorum quæ tibi semel permisit. Quartò, peccat qui pecuniam quam in aliquos usus poterat expendere, consumit eam in alios diuerfos, præfertim si probabiliter negaretur licentia Conuersare. tere in alios usus. verbi

verbi gratia si quis habeat licentiam emendi libros, & emat comestibilia, ille haud dubie peccat. Quinto, ille peccat qui in rebus quibus vti potest, non vtitur diligentia, quam homines communiter adhibere solent verbi gratia in vestibus & candelis. Ita De Lugo num. 169. vbi ostendit illud esse aliquando posse peccatum mortale.

Materia sufficiens ad peccatum graue.

Sequitur sexto, religiosum in eo vsu independente tunc peccare grauer contra votum, quando materia est sufficiens ad graue peccatum furti contra iustitiam; sic enim habet sententia communissima omnium Doctorum apud Suarezem, Valerium, Reginalem, Sanchezem, Diana, quod tamen video magna egere explicatione, vt intelligatur quandam grauis sit materia in qua votum violatur. Primo enim falsum omnino videtur, quod tamen non omnino improbat Rebellus part. 1. lib. 3. quaf. 15. sed. 3. num. 22. sufficere quidem ad grauem voti violationem quod sufficeret ad furtum graue; sed graue tamen furtum considerandum non esse, quod est graue respectu extranei, nam religiosi respectu conuentus ad quem pertinent considerandi sunt vt filij, requiritur autem maior quantitas, vt furtum filij sit graue circa patrem, quam furtum extranei, vnde concludunt aliqui, peccatum non esse graue, nisi ascendas ad summam duorum saltuum aureorum. Sed hæc sententia meritò ab omnibus reprobatur vnanimiter, & Rebellus ipse statim contradicit, quia hic non attenditur tantum temporale detrimentum, quod affertur conuentui, sicut attenditur in furto filij, sed præterim attenditur detrimentum spirituale religionis ex relaxatione paupertatis. Quod enim si acciperes ab extraneo, materia est peccati graui sufficit si accipias eo rebus cōuentus. Deinde falsum est, quod religiosi cōsiderentur in hoc puncto vt filij, qui sunt domini paternorum bonorum saltem in spe, vbi certa non potest dati regula, quia sunt aliquando plures, aliquando pauciores fratres, in quos incommode illud redundat. Fator ergo cum De Lugo religiosum non considerari vt omnino extraneum, sed illum tamen obligari ex voto, ad bona communitatibus non usurpanda nisi de licentia prælati, & si usurpar in materia, quæ communiter censetur sufficere ad furtum graue, illum peccare mortaliter, quod tamen diuersimode applicari debet ad diuersas materias. Secundò enim in pecuniis conuentus quas aliquis daret extraneis, vel ad suos usus acciperet, non est dubium, quin furtum unius nummi esset materia graue: in vestibus communibus, quæ non sunt adhuc applicatae aliis, & quas tu tibi assumis, maior requiritur quantitas vt peccatum sit graue, rectè autem docet Suarez lib. 8. cap. 15. num. 6. maiorem requiri quantitatem ad peccatum graue, quando aliquis dat aliis religiosis eiusdem conuentus, usum rei sibi iam concessæ. Circa esculentæ & poculenta vt peccetur mortaliter, certum est requiri summam maiorem. Scribit vero Suarez num. 41. quod si duxat ad actualem & proprium usum quasi transitorium à religiosis aliquid sumatur regulariter non videri peccatum mortale, nisi damnificatio religionis est nimia, & in re extraordinaria, & pretiosiore: secus vero est si huiusmodi res acciperentur in magna quantitate, & occulte tentant consumerentur paulatim, nam illud esse posset graue peccatum. Denique approbo quod ait Sanchez num. 30. quod si sepe violetur hoc votum in materia leui, modica illa coalescent in materiam grauem, si sunt pecuniae, in aliis omnibus modicas violationes non eo modo vnit ad grauem quantitatem. Alia plura possent hic addi que spectant magis ad votum paupertatis fususque tractantur à Theologis in materia de votis religiosis.

Materia graui in pecuniis.

Materia graui circa esculentæ.

Tertia pars conclusionis erat de votis emissis in Societate post biennium nouitiatus, que licet vero propriè, ac perfectè sufficient ad faciendo religiosos, non auferunt tamen dominum bonorum, sed illud tantum ita ligant, vt nulla supersit facultas illis vtrandi nisi ex licentia prælati, quia scilicet ita sanciunt Pontifices in suis Bullis, & eos excommunicant qui contra senserint. Deinde aperta ratio afferitur, quia retentio dominij sine vlo eius usu non tollit perfectionem paupertatis, sicut matrimonium non repugnat perfectioni voti castitatis si tollatur facultas eo vtrandi, vt pater in Sanctissima Deipara, cuius puritati conjugium nihil obfuit. Similiter ergo dominum non repugnat voto paupertatis, si ab eo separetur facultas vtrandi, præsertim si adeo pendeat à voluntate superioris, vt omtui momento sis paratus illud dimittere ad eius nutum. Potest igitur in illis religiosis non obstante voto paupertatis, esse verum dominum, sed ligatum, & separatum ab usu, quod propter rationes optimas conuenienter esse institutum declarant Paulus III. Julius III. Pius IV. Pius V. Gregorius XIII. in bullis quibus Societatis institutum confirmant, & approbant. Sicut etiam approbavit, & luculentissimis verbis confirmauit Concilium Tridentinum sess. 25. cap. 16. vbi agens de regularibus laudabile appellat institutum Societatis, & decernit vt nihil in eo innouari possit circa votorum simplicium emissionem post biennium nouitiatus. Quæ sanè Spiritus Sancti vox satis potest ad crociantes in contrarium omnes coruos confundendos, & obruendos.

Manet igitur in illis religiosis dominum usque ad ultima vota, sed ita tamen, vt si tunc de rebus suis disponerent, facerent illi quidem validè, sed grauissime tamen peccarent, quamvis eam dispositionem inualidam fore censeant Molina & Lessius, negat vero Suarez illam fore irritam, sed à superiori irritabilem. Si vero queratur quorum bonorum illi manent domini, solet responderi vera hæc esse de illis bonis quæ ante vota possidebantur, vel ad quæ habebatur antea ius propter successionem aut quid simile, non autem de illis quæ dari possent, vel eleemosina nomine, vel amicitia, quod non impedit, quin ex licentia superioris acquirere possint rerum etiam illarum dominum sine usa. Si vero à consanguineis legatum relinquatur huiusmodi religioso, non est dubium, quin acquirat illius dominium.

S. III.

An & quomodo Clerici non religiosi habeant dominium.

Hæc doctrina est maximi momenti vt consuletur multorum conscientiis qui percunt haud dubie in æternum, propter malum usum reddituum Ecclesiasticorum. Tractant illam accurate Sanchez tom. 2. in decalogum lib. 6. Molina disp. 140. & sequent. Vasques lib. de redditibus Ecclesiasticis Lessius lib. 2. cap. 4. dubit. 4. qui alios citant innumeros & Theologos & Canonistas, quorum doctrinam vt tradam brevissime, præmitienda primò tria videntur, deinde quorum bonorum Clerici sint domini, tertio quos in usus expendere teneantur bona Ecclesiastica.

Certum igitur est primò, triplex à Clericis posse bonorum genus possideri, alia sunt patrimonialia, quæ ipsi possident titulo ciuili verbi gratia successione, testamento, industria. Alia sunt quasi patrimonialia, quæ ipsi acquirunt quidem vt Clerici, sed non vt beneficiati, verbi gratia celebrando missas, concionando;

cionando : alia sunt Ecclesiastica, quæ aliquis recipit titulo Beneficij Ecclesiastici qualis est Episcopatus, Canoniciatus, &c.

Congrua sustentatio.

Triplex status bonorum Ecclesiastico- rum.

Prima dubitatio.

Secunda.

Tertia.

Certum est secundò nomine congrua sustentationis, intelligi communiter ea, quæ sunt vnicuique necessaria ad sustentationem honorabilem sui status & familiæ, secundum conditionem gradus, dignitatis, qualitatis, & regionis in qua commoratur Clericus, qui non tenetur ad vitam parcam, sed facere potest sumptus moderatos & decentes secundum statum suum ut viuat honorabiliter more Christiano, & Ecclesiastico.

Certum est tertio, quod bona Ecclesiastica tripli- cem ab initio Ecclesiæ habuerunt statum. Primus fuit, quando per multa saecula Clerici omnes erant religiosi, & omnia inter illos bona erant communia, ut probant clarissimè Bellarminus lib. de Monachis cap. 5. Basilius Legionensis 1. part. variarum quæst. 3. scholastica cap. 2. patetque omnino ex variis Pontificum decretis, & ex Patrum testimoniosis præsertim Augustini, Hieronymi, Gregorij. Secundus status fuit à temporibus Simplicij Papæ sub annum 471. cum in quatuor partes huiusmodi bona diuidi coepere, prima enim pars Episcopo, secunda Clero, tertia fabricæ, quarta pauperibus destinata erat. Quod confirmatum est à Gelasio Papa anno 494. ut constat ex cap. redditibus 12. quæst. 2. Tertius status est is qui nunc in Ecclesia viget, sunt enim instituta & erecta beneficia quibus certi prouentus sunt annexi, ut totum hoc cedat Beneficiato, nullà factâ mentione pauperum. His præmissis

Non est dubium, quin Clerici non religiosi domini sint bonorum patrimonium, & quasi patrimonium, ut omnes fatentur : sed de redditibus beneficij

Ratio dubitandi est primò, dicunt multi Canones quod bona Ecclesiastica sunt patrimonium pauperum, ut habetur cap. quia iuxta, 17. quæst. 1. &c. quod autem 23. quæst. 7. vbi profitetur Augustinus se procuratorem esse pauperum, asseruntque plurimi Patres committi furtum à Clericis, si bona pauperum dilapident, ut exaggerat eximiè Bernardus epist. 2. & 4. Vnde argumentor, quia ex intentione fidelium qui bona sua liberaliter Ecclesiæ dederunt, & ex intentione ipsius Ecclesiæ aliqua pars reddituum destinata est ad alendos pauperes, ut patet ex iis quæ initio Ecclesiæ fiebant, & ex ipsa prima institutione beneficiorum, sed hanc intentionem nemo potest mutare, ergo illa bona verè pertinent ad pauperes. Frigida enim viderur esse responsio communis, quæ dicit valuisse quidem id initio, nunc autem post factam bonorum divisionem id non valere, si enim talis ab initio fuit voluntas fidelium, ut ex iis alerentur pauperes, certè omnino videtur, quod Ecclesia intentionem illorum non potuit fraudare.

Secundò, in multis etiam Canonibus negatur, Clericum esse dominum bonorum Ecclesiæ, dicuntur enim esse tantum dispensatores, verbi gratia sic habet Canon 40. Apostolorum relatus à Gratiano 12. quæst. 1. cap. precipitum, & ibidem cap. res Ecclesiæ; quia sicut bona immobilia Ecclesiæ non pertinent ad ipsos Clericos, sed ad Ecclesiæ, sic pertinent etiam illorum redditus, imò id etiam constat, quia ex iure communi prohibentur Episcopi testamentum condere de redditibus Ecclesiæ. Iuò si aliqua ratio probaret, Clericos esse dominos fructuum, sequeretur quod domini etiam essent religiosi facti Episcopi, qui tamen semper tenentur voto paupertatis.

Tertiò, si plenum dominum illorum bonorum collatum est Clericis beneficiatis, sequitur quod æquè liberè possint disponere de illis bonis, ac de patri-

monialibus, & æquè ac alij laici, hoc autem esse falsum constabit ex sequentibus.

Dico secundò, Clericos beneficiatos non esse quidem vlo modo dominos bonorum immobilium beneficij, sed illos tamen esse verè ac plenè dominos reddituum beneficij, non tantum quod partem congrua sustentationi necessariam, sed etiam quod partem prorsus superfluam. Ita docent & fuisse probant Sarmientus, Soto, Ledesma Couarruvias, & alij citati à Valentia, Molina, Lessio, Sanche, Azor, Valsq. Hurtado, De Lugo. Repugnat autem plures tūm Canonistarē, tūm Theologi cum Nauarro tract. de redditibus quæst. 2.

Prima pars de bonis immobilibus neminem habet aduersarium, illi enim haud dubie pertinent ad cœtum Ecclesiarum in quibus sunt, vel etiam ad totam Ecclesiam, quæ sola potest de illis disponere, quod Clerici nullo modo possunt. Neque vero dominum illud est in solo Christo tanquam Principe totius Ecclesiæ, vt censem Maior & Nauarrus, neque in solo Pontifice qui non est nisi dispensator, sed in ipsa Ecclesia, vt docet S. Thomas quæst. 23. art. 8. & fuisse probat Molina tom. 1. tract. 2. disp. 142. dominium enim Dei, & Christi non impedit dominium subalternum creaturarum: Pontifex neque licet, neque validè potest alienare bona huiusmodi, atque adeò non est dominus.

Secunda pars de redditibus huiusmodi bonorum Prima pars totorum habet difficultatem. Probatur autem primò de redditibus horum ex decreto Pontificum verbi gratia, Capitulo unico de Clericis non residentibus in 6. Statuit Bonifacius VIII, ut ille qui diuinis officiis non interest circa iustum & rationabilem necessitatem, rerum perceptarum dominium non acquirat, neque illas efficiat suas, imò & ad omnium restitutionem teneatur, ergo hinc rectè sequitur, quod alij qui adiunt verè acquirunt dominium: est autem quod hoc eadem ratio aliorum, quæ colliguntur ex beneficiis. Vnde in Tridentino sess. 23. cap. 1. decernitur de Episcopis non residentibus ut pro rata temporis, fructus non faciant suos, neque illos retineant, ergo alios fructus efficiunt verè suos. Deinde argumentor, quia fructus beneficij non minus cedunt dominio Clerici quam pauperum, quando illis dantur, certum autem est quod pauperes verè sunt domini pecuniarum quas acquirunt ex beneficio, quidni ergo & Clerici qui non minus capaces sunt dominij? Deinde si Clerici non essent domini horum bonorum, deberent rescindi donationes in quibus Clerici de huiusmodi bonis disponunt circa prius vsus, hoc autem factum haec tenus non est.

Ad primam Respondeo illos omnes Canones quibus dicuntur Ecclesia bona, esse bona pauperum, esse intelligendos dupliciter: primò de illis temporibus in quibus ante factam distributionem bonorum Ecclesiæ, Clerici omnes erant religiosi, & nullum habebant dominium: vel certè quando postmodum quartæ bonorum illorum pars pauperibus fuit destinata, tunc enim illa debebatur etiam ex iustitia nunc autem post factam divisionem longè alia ratio est, quia totus fructus beneficij datus est Clerico. Secundò Pontifices & Patres per quandam ibi loquuntur exaggerationem, ut significant obligationem dandi pauperibus fructus superfluos, sicut etiam sècè dicunt laicos furari, quoties ex superfluis non tribuunt Eleemosinas. Itaque nego fideles suis dedisse bona Ecclesiæ cum ea conditione, ut imponeretur obligatio iustitiae ad danda ea pauperibus quæ forent superflua; liberaliter enim sua bona dederunt, ut de illis statueret Ecclesia, quod expedire iudicaster: illa verò iudicauit optimas ob causas, ut bonorum illo-

Solutio
prima da-
bitacionis.

rum domini essent Clerici; cum obligatione tamen Charitatis, de qua statim dicam.

**Solutio se-
cunda.** Ad secundam Respondeo certum omnino esse, quod Clerici nullo modo disponere possunt de bonis immobilibus beneficij, de redditibus vero disponere possunt, vnde dispar ratio est. Farcor quod ex iure communi non possunt Episcopi condere testamentum, & disponere de bonis Ecclesiasticis quia in articulo mortis Ecclesia eos priuat usum illius dominij quod haberunt in vita, alij Clerici non prohibentur testari, patet ergo quod sunt domini. De religiosis qui assumuntur in Episcopos maior controvicia est, nam aliqui negant illos solui voto paupertatis, alij probabiliter afferunt, quos citat & sequitur Valsques cap. 3. Sanches cap. 6. Hurtadus §. 54.

**Solutio
tertia.** Ad tertiam Respondeo fateri omnes Theologos quod Clerici ex redditibus partem illam, quae coniugae sustentationi necessaria est possunt seponere, alienare, dare consanguineis vel aliis pro libito, si habeant verbi gratia bona patrimonialia vnde viuant, vel etiam si parciunt viuendo aliqua sibi subtrahant, quae non superflue possent expendere. Secundò faciunt ferè omnes, quod bona quasi patrimonialia, nimurum stipendia pro Missis, distributiones inter praesentes, eisdem in usus possunt expendere, in quos licet illis expendere bona patrimonialia, neque tenentur specialiter ex illis facere eleemosinas. De solidis igitur redditibus veri beneficij difficultas est quare Clerici, qui eorum sunt domini expendere illos non possint ad quos voluerint usus, sed peccent mortaliter si expendant in usus superfluos canum, equorum, coniuiniorum, vel si thesaurizent, quod ut explicem videndum est.

§. IV.

Quomodo, & quos in usus teneantur Clerici ex pendere redditus beneficiorum.

**Prima du-
bitatio.** R atio dubitandi primò est illa quam attuli, quia scilicet nulla ratione probari potest tanta illa obligatio dandi eleemosinam, quae non probet Clericos obligari ad restitutionem, si partem illam residuam non dederint pauperibus: nam hoc non probat nisi ordinatio Ecclesiae, fidelium intentio, qui Ecclesiam tot bonis non locupletassent, nisi voluissent pauperibus prospicere. Sed hanc omnia obligationem iustitiae magis indicant quam Charitatis, & Patrum etiam testimonia statim afferenda plenam obligacionem demonstrant, ut patebit.

Secunda sequeretur quod etiam pauperes grauiter peccarent, si das Eleemosinas expenderent in usus prophanos, nam illæ sunt etiam res Dei. Deinde sequeretur quod ij etiam peccarent qui data sibi à Clericis munera recipierent, verbi gratia laicos illos qui ex hereditatibus consanguineorum ditantur teneri ad eas recusandas, hoc autem quis vnuquam aut dixit, aut fecit.

Tertia. Tertiò graue videretur esse illud onus cum sit difficile determinare, quid & quantum sustentationi congrex sit necessarium. Imò sequeretur quod ij etiam qui habent Capellianas, aut pensiones beneficiorum tenentur similiter ad danda pauperibus quæ supra sustentationem congruam sunt residua.

**Conclusio.
affirmans.** Dicendum tamen tertio est, certum omnino esse, quod Clerici beneficiati totam portionem fructuum redundantem, tenentur dare pauperibus, vel expendere in pios usus, peccare autem mortaliter si ad ditandos amicos aut consanguineos, vel in alios prophanos usum insument. Ut autem videoas quam hoc sit verum,

Primò ita censent vnamiter Theologi omnes, & Canonistæ quos dabunt Valsques opusculo de elemo- fina cap. 4. Molina disp. 146. L'essus cap. 4. dubit. 6. vt merito mireris Dianam parte 5. tract. de elemosina, resolut. 27. Hurtadum secl. 7. qui contra Doctorum omnium communem sensum soli ausi sunt dicere, quod huic obligationi satisfacit Clericus, si quartam partem, vel certè diuidim partis illius redundantis largiatur pauperibus, citantque Toletum, Molinam, Bannem, & Lorcam qui contrarium distinctè afferunt, ut rectè ostendit De Lugo §. 11.

Secundò, sic imperat distinctè Congilium secl. 25. cap. 1. de reformatione vbi omnes beneficiatos alloquens nullo excepto etiam Cardinali, sic habet, omnino eis interdicti sancta Synodus, ne ex redditibus Ecclesiae consanguineos, familiarēsque suos augere studeant, citantque in eam rem Canones Apostolorum, de quibus statim dicam, & rationem affer, quia illæ res sunt Dei.

Tertiò, Canones Ecclesiastici sic iniungunt. Primus est Canon Apostolorum 39. citatus à Concilio Tridentino, vbi dicitur quod non licet Episcopis ex Ecclesiae bonis aliquid omnino contingere, aut parentibus propriis quæ Dei sunt condonare, quod si pauperes sunt, tanquam pauperibus subministret, nec eorum occasione Ecclesiae negotia depræderetur. Secundus est cap. quia tuafraternitas 12. quæst. 1. vbi Sancti Gregorij verba sunt, omne quod supereft necessitatibus, in casis piis & religiosis erogandum est. Idem habetur cap. decima 16. q. 1. vbi ait Augustinus decimas à Deo delegatas esse pauperibus, & qui eas non soluunt, tot homicidiorum reos esse quot pauperes famé pereun: similiter cap. conuertimini ibidem afferit Hyeronimus puniri à Deo populos, quia Ecclesiastici pauperes priuant elemosinis.

Quartò, multi sunt in eo arguento Patres, de quo Patrum nemo dixit uberiorius, nemo clarius quam S. Bernardus verbi gratia epist. 2. ad Fulconem, quidquid præter necessarium vñlum ac simplicem vestitum de altario retunes, rapina est, sacrilegium est. Epist. 42. ad Henricum Senonensem verum tu sacerdos Dei altissimi, cui ex his placere gestis, mundo an Deo: & in declamatione ad illud Euangeliū; ecce nos reliquimus omnia res pauperum non pauperibus largiri per sacrificij crimen esse dignoscitur, &c. de altario viuat, non superbiat, non luxuriatur denique non diteatur.

Quintò, quamvis præcipua & primaria ratio sit Ecclesiæ præceptum, optimam tamen & conuincens est ratio Concilij Tridentini quam tangunt etiam omnes Patres, quia scilicet illi redditus sunt res Dei, hoc est res Deo confecrata, non minus ac sacra supellex data Ecclesiae, Deo ipsi data ad Deum honorandum, & peccata expianda, vnde illarum rerum talis natura est, ut sit turpissimum ad alios usus illas quam ad sacros conuertere, sicut est turpe calicem aureum, lampadem argenteam datam Ecclesiae diuendere ac expendere ad equorum pompa, ad coniuiniorum lasciuiam, ad ludorum velaniam.

Ad primam Respondeo in iis omnibus quæ attulisti solam iudicari obligationem Charitaris, non autem iustitiae. Ecclesia enim quamvis in creatione beneficiorum plenum Clericis dominium attribuerit, potuit tamen illis præcipere ut partem redundantem erogarent in pauperes, alioqui valde improvidè tam illis bonorum copiam permittere.

Ad secundam Respondeo magnum discrimen esse pauperum, & Clericorum, quia id Ecclesia pauperibus non præcipit, sicut imperat Clericis. Deinde non datur pauperi eleemosina ut illa sit res sacra & in Dei usus destinata, Clerico autem datur cum tali onore Denique

Consensus
Doctorum

Canones
Ecclesiastici

Patrum
authoritas

Solutio
Prima du-
bitatio

Solutio
secunda

Denique modica quædam portio illorum bonorum pauperi apergitur, in possessores beneficij tota effluit copia bonorum. Illos qui à Clericis consanguineis aut amicis huiusmodi accipiunt munera, & hereditates, si petant & sciant illa fuisse superflua congruae sustentationi Clericorum, certum est grauissime peccare, quia inducent alium ad peccandum, dando id quod obligantur non dare nisi pauperi: sed non tenentur tamen ad restitutionem, quia ille Clericus non tenebatur nisi ex Charitate dare illa bona pauperi: Si autem non petant, multi censem illos adhuc peccare, Sanches, Corduba, Nauarrus; alii negant illos peccare, quos referit & sequitur de Lugo, mihi sane prior sententia videtur probabilis.

Solutio
tertiae.

Ad tertiam Respondeo congruam sustentationem non debere nimis scrupulosè definiri, sunt autem in ea tres gradus, summus, medius, infimus: nemo autem peccat, nisi quando excedit summum, teneret vero quilibet si amans est salutis, examinare quis ille sit, habitâ ratione personæ, loci, dignitatis, aliarumque circumstantiarum, & attendere ne Dei bona reddat prophana. In particulari autem quomodo debeat definiri congrua sustentatio tractant Nauarrus tract. citato de redditibus, Azor lib. 6. cap. 10. quæst. 9. Filiccius in appendice Tractatus 41. cap. 7. quæst. 4. optima illa regula est si attendas ad alios qui timoratæ sunt conscientiæ, habentque simile beneficium, & illis omnino te conformare.

Congrua
sustentatio
quomodo
definienda.

Primi ergo fatetur esse probabile, quod stricta lex non eos obligat qui habent Capellam aut pensionem, quamvis contrarium non pauci teneant citati à Sanche, Vasque, De Lugo, sed pro certo tamen eos obligari qui habent beneficium in commendam, quia illi sicut beneficiario substituuntur in eius munere, ita & in onere. Similiter qui habet plura beneficia non potest ex singulis congruam assumere sustentationem, sed si ad eam viiis beneficij redditus sufficiat, debent reliqua in pauperes.

Secundò, fatetur quod nomine (pauperum) quibus facienda sunt ex his bonis Eleemosinae, non iuntur intelliguntur, qui non habent necessaria naturæ, sed iij etiam, qui non habent res ad statum necessarias iuxta conditionem personæ. Unde sequitur quod beneficiarius largiri aliquando potest consanguineis ea quæ ad eam statum sunt necessaria, non quidem ut illos locupletet, sed tantum sustenter, quantum satis est ad vitandum pudorem. Addo etiam cum Nauarro & Sanche, posse paulo plus dati pauperibus consanguineis, quam alijs egenis, quia ordo Charitatis id exigit. Imò etiam affero cum Molina, Nauarro, & Sanche dari posse consanguineis ad eleuandum statum conuenienter ad dignitatem ipsius Clerici, verbi gratia Cardinalis suos consanguineos, ita potest iuuare, ut eorum status dignitatem Cardinalis non dedebeat, & aliorum, eadem ratio est. Potest item ex redditu beneficij alere nepotes in studijs, & promouere ad doctoratum, si aliunde id non possint asequi. Denique affirmant Doctores, licita etiam esse munera modica in testimonium amoris, & gratitudinis, aliaque huiusmodi sine quibus inter amicos urbanè non vivitur, quod etiam pertinent modica coniuia & decens hospitalitas, quæ omnia continentur in sustentatione congrua. De hac Clericorum obligatione; alia nonnulla dabant Doctores quæ tamè ex principijs allatis, non est difficile colligere.

§. V.

Vtrum eiusdem rei duo possint esse Domini simul & in solidum.

Sensus
questionis

Non queritur utrum possint duo simul dominium habere inadæquatum, & partiale in rem eandem, ita ut neuter possit de illa disponere nisi dependent à voluntate alterius, nam hoc est quotidianum: sed queritur, utrum possint ambo simul habere plenum & solidum dominium, ratione cuius possit utrumque sine alterius cuiusquam iniuria de illa secundum voluntatem disponere, vel permanenter per aliquod tempus, vel saltu in aliquo instanti, quo res donatur aut venditur, utrum (Inquam) donator & donatarius saltu pro instanti quo fit donatione fiat domini simul rei donata.

Ratio dubitandi primum est, quia nemo potest eo instanti retinere dominium in quo illud transfert in alterum, sed in instanti donationis, donator transfert dominium rei donata in donatarium, ergo donator in eo instanti non seruat dominium. Deinde ille qui dat alteri librum, dicit ego abijco dominium libri, sed illa propositio practica est & operatur de praesenti id quod significat, ergo ille qui dat librum habet dominium libri, alioqui habet simul priuationem & formam. Denique ille qui dat libertatem seruo, non manet eo instanti dominus sui serui, alioqui ille unus & idem qui liberatur esset simul seruus & liber, ligatus & solitus, quod implicat. Imò dominus serui faciat se seruam sui serui, tunc utrumque in eodem instanti erit seruus & dominus.

Secundò, tunc homo non est dominus libri quando non potest licetè uti libro contra voluntatem alterius, sed in instanti donationis donator non potest uti libro contra voluntatem alterius, faceret enim iniuriam illi si uteretur, ergo non est dominus in eo instanti: Probatur maior, quia coniux qui eo instanti quo consentit in matrimonium peccaret cum altera, committet adulterium contra iustitiam alteri debitam: & professus qui eo instanti quo emitit professionem peccat contra castitatem, peccat contra votum, ergo donator in instanti donationis non potest licetè uti re illa quam donat. Deinde quo instanti causa conferuans definit esse, definit etiam esse effectus conservatus, sed causa conservans dominium est voluntas habendi dominium, ergo in instanti, quo dicitur nolo esse dominus, non habetur dominium.

Tertiò, si dominium libri pro uno instanti esse potest in eo qui dat, & in eo qui accipit, potest etiam esse pro tempore sequenti, quod tamè vulgo rejicitur, probatur sequela, quia contradictione non magis esse possunt in uno instanti quam in tempore, sed ideo dominium esse non potest in duobus in tempore, quia includit contradictionem, ergo repugnat etiam pro unico instanti, sicut dicitur priuationem & formam neque in tempore, neque in instanti esse posse simul.

Dico primò, esse prorsus impossibile, ut duo simul permanenter, & pro aliquo tempore diuisibili sint in solidum domini eiusdem rei. Ita fatentur omnes communiter & sic habetur ex lego si ut certo §. si duobus ff. commodati.

Ratio est, quia, si duo per aliquod tempus, rei eiusdem essent Domini, possent iuste habere voluntates repugnantes circa rem eandem, posset enim unus dicere volo illam rem destruere, alter nolo destruere, ex quo sequeretur bellum ex utraque parte iustum.

iustum. Deinde dominum est facultas disponendi de re aliqua sine alterius iniuria, sed si Petrus dominus sit libri, non possum de illo disponere contra Petri voluntatem sine illius iniuria.

Secunda conclusio. Dico secundò, videtur probabilius quod transfeunter, & in instanti quo res aliqua donatur, dominum est simil in eo qui donat, & in eo qui accipit.

Probatio. Ratio est, quia dominum solidum rei quæ donatur eo instanti reperitur in duobus, si est simil in accipiente & donante; est autem in accipiente ut omnes fatentur, qui enim accipit dominum habet id quod accipit, & effectus eodem instanti existit quo prudenter, cum produci sit accipere existentiam: quod verò sit in donante probatur, quia dominum est potestas utendi & disponendi de aliqua re sine alterius iniuria, sed qui dat aut vendit librum eo instanti habet talem facultatem, quia liberè donat, & posset illum retinere, vel etiam alteri donare aut vendere, sicut cum loquor, liberè loquor. Deinde tunc dominum existit quando elicit suum actum, sed in instanti quo donas librum, elicit actum dominij in talem librum, ergo eo instanti est dominum in talem librum. Denique nemo dat id quod non habet, sed das dominum in hoc instanti, ergo illud habes.

Prima instantia. Neque dicas primò, sufficere ut habueris dominium immediate ante.

Sed contra, eo instanti quo donas mihi librum, ego possum illum dare alteri, non habui dominium antea; ergo illud habeo tunc quando dono. Imò si Deus diceret volo ut sis dominus libri usque ad illud instans, tunc eo instanti, non possem dare librum, ergo debo esse dominus eo instanti quo dono.

Secunda instantia. Neque dicas secundò, ille qui destruit librum eo instanti non est dominus rei non existentis, & tamen elicit actum dominij. Similiter ille qui cedit dominio elicit actum dominij, & tamen eo instanti non haber dominium.

Respondeo posse aliquem esse dominum rei non existentis eo instanti quo facit illam non existere cum prius existeret. Cessio dominij significare duo potest.

Primò, non acceptationem dominij, quod mihi offertur, verbi gratia tu mihi librum donas quem ego non accepto, illa cessio non est actus dominij ut patet.

Secondò, cessio dominij significat donationem alteri factam, & tunc dominum eo instanti existit quo fit cessio dominij.

Ad primam Respondeo certum est quod translatione dominij non significat, quod idem numero dominum quod est in te, postea sit in me, quod est impossibile: significat ergo tantum, quod dominum existens in te producat in me aliud dominium in rem candem, & eo modo transfertur dominum cum aliquid donatur, vnde negatur illa maior, quo instanti transfertur dominum, non retinetur dominum pro eo instanti, quia non transferrit idem dominum quod habes sed alterum producitur: illa propositio, ego tibi dono librum, non significat, ego abdico dominum libri pro isto instanti, sed pro sequentibus, implicat enim ut me priuam dominio pro eo instanti quo elicio actum dominij. Neque implicat, vt aliquis pro eodem instanti seruus sit & liber, modo tamen utrumque nomen explicitur positum, non autem negatiu, significat enim seruus

enim qui est iuris alieni, & liber eum, qui est sui iuris: quæ duo pro uno instanti esse possunt simul.

Neque hinc sequitur, quod eodem instanti possit homo esse seruus peccati, & liber à peccato, quia in instanti iustificationis peccator non potest retinere vinculum illud peccati, sed solus Deus cuius propterea homo specialiter est seruus ratione peccati, quod potest non dimittere.

Ad secundam Respondeo distinguendo minorē, in eo instanti quo dono librum non possum licet illo uti antecedenter & absolute contra voluntatem donatarij concedo, non possum consequenter & ex suppositione nego: sed hoc ut pater, non sufficit ut non sim dominus. Fateor effectum definire illo eodem instanti, quo causa conservans definit. Verum causa conservans dominium, non est voluntas habendi dominium pro instanti quo datur alteri dominium, sed est voluntas dandi dominium pro tempore sequenti, cum enim dico do tibi dominium libri, non dico me nolle habere dominium libri in hoc instanti, sic enim dicere me nolle habere potestatem dandi alteri librum, sed dico me nolle habere dominium libri pro tempore sequenti.

Ad tertiam Respondeo satis ostendit esse quomodo magis impicit ut duo sint domini permanenter, quam ut transfeunter & in unico instanti sint domini; si enim essent domini permanenter possent habere voluntates oppositas, & dari bellum utrinque iustum: si autem transfeunter & unico instanti sint domini, tunc non possunt habere voluntates oppositas, quia donator qui vult, ut ego sim dominus libri, & ut ego de illo disponam ut voluero, non potest velle ut ego non utar eo libro: id est dominia duo eiusdem rei non opponuntur contradictione pro illo instanti donationis, sed opponuntur pro sequentibus. Et hac satis sint de questione ut vides subtiliori, quam utiliori.

§. VI.

Quarum rerum haberi possit dominium, & quibus modis illud acquiratur.

Nihil hic difficile video, neque Theologico dignum examine, unde brevissime totum hoc definio.

Statuendum enim primò est, quod iure naturæ potest quilibet homo rerum omnium externarum esse dominus, modo eas alter homo non occupauerit: *Omnia dedi vobis in escam, dominamini pisibus maris, &c.* Nullus tamen homo habet ex iure naturæ dominium in alterum, cum omnes eiusdem naturæ sint, ab eodem conditi parente in eundem finem. Sed iure tamen gentium & ciuili licet potest aliquis effici seruus alterius: *Seruus vocatus es* (inquit Apostolus primæ ad Corinthios septimo,) *non sit tibi cura, vitæ tua vel alienæ nemo est dominus, neque membrorum suorum, sed sola nobis data est custodia: Non est alius preter me* (inquit Deus capite trigesimo secundo Deuteronom.) *ego occidam & ego vivere faciam;* quia scilicet, ut ratiocinatur optimè sanctus Thomas *quaestione sexagesima quarta, articulo quinto ad tertium,* id eniū homo est dominus debet esse aliquid de quo liberè homo iam existens, & liber possit

possit disponere in suum commodum, sed si res illa non sit ab homine ipso distincta, homo, iam existens non poterit de illa disponere in suum commodum, ergo res illa cuius homo est dominus esse debet aliquid ab homine ipso distinctum, hominis autem vita non est aliquid ab homine distinctum, igitur homo non est vita sua dominus, quæ haud dubiè fundamentum est potius omnis dominij. Denique non est dubium, quin famæ sua ac honoris & bonorum spiritualium quilibet sit dominus, cum sit dominus auctum liberorum, per quos illa omnia consequitur, neque tamen illa potest prodigaliter effundere sicut nec alia bona, unde sapiens precipit haberi curam de bono nomine.

Statuendum est secundò, diuisionem bonorum externorum, esse quidem in statu naturæ lapsæ licitam, namne manens tibi manebet, & venundatum erat in tua potestate, inquietabat S. Petrus Ananiae alioqui nullum esset furtum, neque necessaria est restituere. Imò & necessariam esse ad tenendam pacem inter homines, & vitanda iurgia ob concupiscentias, & malitiam, atque ut notat Philosophus ad seruandam societatem communem hominum, & commercia; sed non esse tamen introductam iure naturali, quia in statu innocentiae fuisset communio bonorum, & in iis illa etiam reperitur, qui statum perfectionis amplexi sunt neque tamen verum est quod iure naturæ omnia sint communia, quasi vero natura præcipiat communitatem bonorum, sed tantum est verum, quod rerum natura nemini priuato rei vlli dominium applicuit, sicut neque verum est, quod rerum diuilio sit introducta iure naturæ, ita ut illam præceperit, quia ius naturæ non præcipit in particuli & immediate illa omnia quæ ad tuendam dominum pacem sunt necessaria, sed satis est quod viuierim, & mediata illa suadeat, dictando scilicet esse conformè rationi ut ius gentium instituat illam diuisionem, quo patet remotè ac generaliter dicuntur esse de iure naturæ quæcunque præcipiuntur iure positivo.

Statuendum est tertio, modos acquirendi dominium ab initio esse non posuisse, nisi vel occupationem, vel sortitionem, nunc autem illos etiam esse generaliter duos, occupationem eorum, quæ nullius sunt, & translationem dominij ab uno in alium. Ita fusè tradunt Molina, Lessius, & alij explicantes signifikatim modos quibus acquiritur dominium primò, quidem hominum eorum qui sunt mancipia, quod afferunt posse fieri quatuor modis, venditione, iure belli, natuitate, iusta condemnatione.

Secundò, animalium tūm ferorum, tūm mansuetorum: tertio, eorum quæ sunt in terræ visceribus littore maris, thefauorum prefertim, & eorum omnium quæ certum dominum non habent vel habent pro derelictis. Denique illorum quorum dominium est penes communitatem, ut sunt pasca, sylva cœduæ, &c. quæ omnia optima sunt, sed minuta, sola præscriptio aliquod examen requirit, de qua breuiter

Statuendum est quartò, præscriptionem rectè definiri, acquisitionem dominij, proper possessionem continuatam, tempore lege definito, quæ licita omnino est etiam in conscientia, modo tamen habeat conditiones omnes in iure requisitas.

Prima pars explicat definitionem, quia nimi-

rum (præscriptionis) nomine significatur exceptio quælibet aduersus actionem actoris, id est id quod defensor opponit ei à quo intentatur actio, ut ei respondeat, & ostendat actionem eius admittendam non esse ut cum dicit testes esse infames, iudicem minimè competentem, præscriptio est seu exceptio dilatoria: cum dicis te soluisse iam anteā id quod petitur, exceptio est peremptoria. Sic igitur, quia possessio rei ad alterum pertinentis continuata per tempus lege definitum opponi potest ei qui actionem intentat ut rem suam recuperet & ita excluditur eius actio, rectè vocari potest præscriptio, siue usu capio, quæ duo idem prorsus significant.

Secunda pars afferit huiusmodi præscriptionem etiam in foro conscientia licitam esse, quod video negatum esse à quibusdam Canonistis, sed immēritò, quia leges humanæ, quæ præcipiunt, ut possessio alienorum bonorum facta per longum tempus cum certis conditionibus, fauac possessori, iusque omnino sunt, sic enim expediebat fieri ad pacem tuendam inter ciues: potuit autem res publica ob causam adeò legitimam si statuere approbareturque in iure Canonico: si autem præcepit in iure civile ut seruare possem illud, quod seruare sine peccato, nequaquam possum, iniusta esset & perniciosa lex, statuta in perniciem animarum.

Tertia pars explicat conditions ex lege requi-sitas, ut translatio illa dominij sit legitima; solent autem illæ quinque numerari, ut res sit præscriptibilis, ut verâ sit possessio, ut bona fides, ut titulus probabilis, ut tempus legitimum.

Primò dixi, rem esse debere huiusmodi ut præscribi possit, quia nimis multa sunt quæ nunquam de iure præscribi possunt, huiusmodi est libertas hominis; qui enim seruus initio non fuit, diuturnitate temporis quo seruavit non definit esse liber, deinde res publico usui addicta, forum, via publica, pons, &c. Deinde limites Episcopatum aut parochiarum, ea quæ debentur principi in recognitionem supremæ potestatis: ius decimatum non est præscriptibile per hominem laicum, locus religiosus, & alia in iure definita.

Secundò necesse est ut verè res illa possideatur, non modò naturaliter, eo modo quo possident, depositarius aut conductor, sed etiam civiliter, id est non solo corpore, sed etiam animo, quæ dicitur possessio civilis, cum vel animo solo vel corpore simul & animo res aliqua detinetur, hanc enim omnino requirunt iura, idè nunquam possidere possunt sufficenter ad præscribendum, religiosus professus, si possideat suo nomine, conductor, depositarius, usufructarius, tutor, curator, qui ut pater suo nomine non possident.

Tertiò, requiritur bona fides possidentis, id est ut ille prudenter existimat rem illam, quam possidet esse suam, vel certè illam non esse alterius, mala verò fides cum existimat illam esse alterius, quam tu interim tamen seruas, tunc autem nullam esse posse præscriptionem fatentur omnes Doctores, & affirmant omnia iura, iuxta notissimam illam regulam iuri in 6. posse[m] male Fidei vel tempore non Prescribit approbatam ab Alexander III. cap. vigilanti, Titulo de prescriptiōnebus.

Difficultas tamen est, utrum bona illa fides tollatur per dubium, vel per conscientiam erroneam! dubius eris, si con iudices certò vel probabiliter quod res illa sit tua: conscientiam habebis

bebit erronam; iudices quod possidere non potest cum dubio. Respondent igitur communis Doctores, quod talis dubitatio impedit, ne possis inchoare possessionem, quia in dubio melior est conditio possidentis, & propter eandem causam impedit ne possis illam continuare. Conscientia erronea impedit præscriptionem ut colligitur ex lege si fur paragrapho primo D. de usu capiobus.

Quarto, requiritur etiam titulus probabiliter præsumptus, qui nimurum probabiliter existimetur esse validus, qualis est emptio ab eo quem nescis esse furem: verus videlicet titulus præscriptionem non exigit, sed sufficit titulus existimatius legitimus, sine quo non potest esse bona fides initio possessionis: est autem necesse, ut præsumptio veri tituli non oriatur ex ignorantia iuris indubitate, verbi gratia si putares esse licitum emere à fure, tunc enim quamvis ignorantia esset inuincibilis nulla tamen præscriptio est, ad quam est necesse ut oriatur ex ignorantia facti, verbi gratia si nescias furem esse illum qui vendit, tunc enim fructus quidem possunt præscribi, non autem res ipsa furto sublata. Porro ad res Ecclesiasticas non debet allegari titulus si possessio sit temporis immemorialis, in cæteris necesse est probari titulum quando possessio est minor tricennali.

Quinta & potissima conditio est, continuatio possessionis per certum aliquod tempus non interrupturn, si enim interrumpatur tempus tunc dormire dicitur præscriptio non cessare, quale autem tempus præscribant leges explicatur communiter à Doctoribus.

Primo enim ad præscribendas res mobiles sufficit haud dubie possessio triennalis inter præsentes qui nimur in eadem vrbe commorantur, quadriennalis autem inter absentes.

Secundo, ad præscribendas res immobiles Ecclesiæ Romanæ requiruntur anni centum: aliarum Ecclesiasticarum anni triginta inter præsentes, inter absentes quadraginta.

Tertio, ad præscribendas res immobiles priuatorum non vitiolas, id est nec furto, nec vi sublatas, sufficit possessio decem annorum inter præsentes, viginti annorum inter absentes: si vero vitiæ fuerint, & ad hæredes omnino ignoros transmissæ, requiritur possessio annorum triginta inter præsentes, quadraginta inter absentes. Quæ omnia sic vniuersim proposita plures habent limitationes, nam verbi gratia contra pupillum nunquam currit præscriptio: Contra minorem non currit nisi tricennalis: Contra principem non currit possessio nisi centenaria, circa ea quæ coronæ annexa sunt: Contra ciuitates annis quadraginta præscribitur: si vero vendita res esset, donata, vel per ultimam voluntatem relicta, præscribitur tantum annis centum. Valet autem hic etiam regula illa celeberrima cancellariae de pacifica possessione beneficij per triennium, quod nimurum si non sis intrusus aut simoniacus, & possederis triennio toto beneficium, quod tamen ad alium pertineat tunc illud incipiat esse tuum, neque in eo molestari possis, vt docet Sanchez libro secundo, consiliorum capite primo, dubitat, vigesima, De Lugo disputatione, septima, sectione septima.

Plura dicere parantem & ea persequi quæ de actibus partibusque, tūm iustitiae, tūm aliarum virtutum moralium dicere proposueram initio

Tom.

quaestiones huius, cursum tamen inhibere cogit excrescens supra modum voluminis moles, & cauī ibi monui, reijsere ad Philosophiam moralem, ubi plenius ex mente tūm Philosophi, tūm sancti Thomæ proponi poterunt, actus omnes iustitiae tūm communitatiæ, tūm distributiæ, restitutiæ videlicet, contractus, iudicia, distributiones onerum & munerum publicorum. Deinde partes illius virtutis præsertim potestatiæ, maximè vero religio reliquarum omnium præstantissima. Postea virtutes aliaæ due morales, fortitudo, & temperantia, cum proprijs singularium munieribus, actibus, atque partibus, sed stylo philosophico, qui controversias illas omnes morales ignorat spectantes ad casus potissimum conscientiæ, propter quas Theologia nunc casuum, ob malitiam nouorum dogmatistarum imperiti vulgi iudicio subest, & in mulierularum etiam circulis traducitur, & ridetur ut impia & prophana. Ego autem à iugis omnibus semper alienus lubens etiam ab omnibus illis abstineo controuersijs, & in sola hære Theologia speculatrice veritatis, inimica vanitatis. Iamdiu autem est cum vocat me imò rapit ad se Christus Saluator verus bonorum omnium cordium magnes, trahit Maria Deipara cum illicijs omnibus gratiarum quibus est plena, rapiunt Sacramenta fontes Salvatoris & salutis, tria enim hæc sunt quæ accuratè tractantur in posteriori Toto Scholastice nostræ Theologiæ ut in eo solo definat & quietcat qui solus est initium & finis Christus Saluator.

Nunc perducō ad umbilicum hoc primo volvime in quo sex tractatibus explicantur Deus, Angelus, homo, cognosciturque Deus secundum s̄, ut principium omnium effectuum, ut finis hominis ultimus & vera eius beatitudo superest ut breuem in summi redacta ea videat vniuersa, lector benevolus, quæ singulis tractatibus disputantur.

Primus videlicet tractatus Deum unum & Trium exhibet cognoscendum, sex disputationibus, quibus explicatur Dei primum cognitio propriæ viatorum, quo ad existentiam, quidditatem, attributa, & modum quo cognoscitur ab illis in speculo & Enigmate.

Secundo cognitione Dei, propria comprehensorum, hoc est visio Dei, cuius traditur possibilitas & existentia principia effectiva, species impressa, lumen gloriae, intellectus. Obiectum primarium & secundarium, quidditas & proprietates.

Tertiò perfectio intellectus diuini id est infinita latitudo sapientiæ ac scientiæ Dei tūm in genere, tūm sigillatim, scientia possibilium, scientia eorum quæ absolute futura sunt, scientia conditionata, scientia practica, sive approbationis.

Quarto perfectio voluntatis diuinae quoad obiectum, variis actus, deinde quoad proprietates præcipuas, quarum difficilima est libertas.

Quinto perfectio prouidentiæ, quæ generatim consideratur quoad existentiam, quidditatem, actus quos includit tūm intellectus tūm voluntatis, generales proprietates, & actus, quos elicit. Deinde sigillatim expenditur prouidentia erga electos & reprobos, id est prædestinationis, & reprobationis abyssus profundissimæ saltem ostenditur. Postremò mysterium diuinitatis in fastigis id est abditissimum Trinitatis secretum probatur existere, declarantur ea quæ sunt de illius intrinseca quidditate, explicantur proprietates personarum singularium in particuliari, ac demum illæ, quæ omnibus personis com-

SSS 2

mones

692 Disp. V. De Virtut. Quæst. III. Sect. III.

munes sunt. Hæc sunt quæ de ineffabili & incomprehensibili balbutire potest muti hominis lingua, & cæxa mens percipere.

Secundus tractatus de creaturis spiritualibus completis duplici disputatione scrutatur Angelorum perfectionem primo naturalem, quoad substantiam, intellectum, voluntatem, potentiam motricem tunc immanenterem tunc transcurrentem: deinde supernaturalem iuxta tria instantia quibus creati sunt in gratia, lapsi sunt, aut perseverarunt, coronam accepérunt meriti, vel paenam peccati.

Tertius tractatus de homine prout eleuato ad finem beatitudinis acquirendum per actus proprios, quatuor proponit principia humanorum illorum actuum, totidem disputationibus, primo principium finale, seu beatitudinem, de qua plenè agitur. Secundò principium directium, seu conscientiam, cuius propria ratio, variae diuisiones, & obligations exponuntur accuratè. Tertiò principium materiale vbi ratio voluntarij, & tota humana libertas probantur, & explicantur: Quartò principium formale seu moralitas secundum naturam suam vniuersim, deinde secundum varias species, causas, & munera locum habet.

Quartus de homine prout defecit à beatitudine lapsus in peccatum per propriam malitiam, qua-

tuor item disputationibus vniuersam exponit naturam & proprietates peccati, deinde præcipuas diuisiones, postea causas tunc internas homini tunc externas, postremò effectus, quos inter nullus est diffilior peccato originali, cuius adeo inquiruntur, existentia, natura, causa ac effectus.

Quintus tractatus de homine prout erectus est à peccato per gratiam Christi Salvatoris tribus disputationibus totam persequitur materiam de gratia Christi, contra errores veterum & nouorum dogmatistarum. Prima est de vera quidditate, & varijs speciebus diuinæ gratiæ. Secunda de tribus illustribus attributis, necessitate, sufficientia, efficacia. Tertia de duobus eius effectibus præcipuis, iustificatione videlicet per gratiam sanctificantem, & merito bonorum operum.

Sextus tractat. de homine prout præparatus est ad beatitudinē per virtutes Theologicas & morales amplissimam complectitur considerationem virtutum, quinque disputationibus quibus primò natura virtutum Theologicarum generatim proponitur, secundò Fides, Spes, Charitas plenissime declarantur, postremò virtutum moralium supernaturalium in genere disputantur natura & proprietates, deinde prudentiā & iustitiā breuer expositis, reliquæ virtutes, in moralem Philosophiam reseruantur.

Coll. S. J. Paderb. 1664.

FINIS TOMI PRIMI.

INDEX